

LJUBLJANA, dne 15. aprila 1907.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXVIII.

Štev. 4.

VSEBINA:

1. V.: Realne študije pri Slovencih	97
2. I. Klemenčič: Ali je slovniški pouk v ljudski šoli opravičen?	99
3. Drag. Přibil: Na četrtem vseučiliščnem tečaju v Turnovu	104
4. Č.: Eksperimentalna pedagogika	112
5. Ign. Šijanec: Šolsko-higijenski utrinki	114
6. Književno poročilo	118
7. Razgled: Listek 123 — Kronika 125 — Pedagoški paberki	127

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“, Ljubljana.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

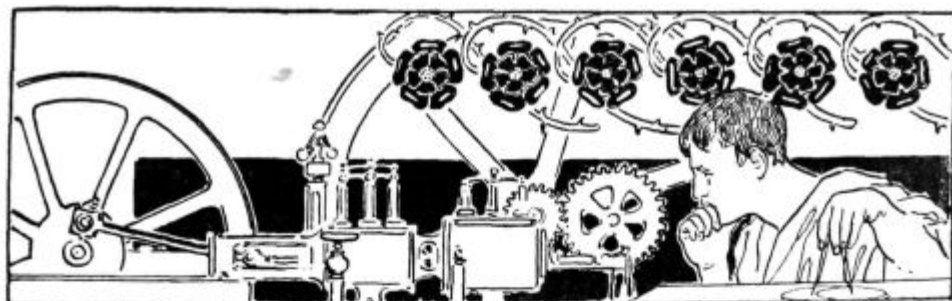
Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Realne študije pri Slovencih.

Spisal V.

Slovenci smo idealen narod, ki pa pri svojih idealnih stremljenjih žalibog premnogokrat izgubimo realna tla resničnega življenja izpod nog. To se kaže zlasti pri naših študiranih stanovih, v katerih najdemo lepo število marljivih strokovnjakov in delavcev na znanstvenem polju, a prav malo praktičnih podjetnikov, ki bi porabljali uspehe moderne vede v svojo in svojega naroda materialno korist. Mi imamo lepo število teologov in profesorjev, precej pravnikov, nekaj zdravnikov, a le pičlo število geometrov, inženerev, gozdarskih in rudarskih uradnikov, absolventov višjih trgovskih šol itd. Isto razmerje se opazuje še vedno pri naši mladini. Preteklo šolsko leto je izkazala »Omladina« 2656 slovenskih gimnazijcev, a le 635 realcev, na Štajerskem celih sedem! In pri vsem tem živimo Slovenci v pokrajinah, ki s svojo lego, s svojimi vodnimi silami naravnost vabijo k industrijski podjetnosti. Proti temu na Češkem število realcev (15.010) skoro dosega število gimnazijcev (16.858), na Moravskem pa ga celo preseza (8748 realcev in le 8361 gimnazijcev). Deželi Češka in Moravska stojita glede gospodarskega napredka gotovo med prvimi v naši državi.

To se mora pri nas spremeniti na boljše. Namen teh vrstic je, opozoriti naše ljudske učitelje na ta nedostatek in jih prositi, da porabijo svoj vpliv v povečanje števila realcev na Slovenskem. S tem se bodo tudi razbremenile naše prenapolnjene gimnazije. Realno je v mnogih ozirih ugodnejše študirati nego gimnazijo. Realna pripravlja v prvi vrsti za tehnične visoke šole, ki usposobljajo svoje absolvente za inženere, za ravnatelje tovarn in drugih podjetij. Vse te službe nudijo mnogo boljši zaslužek nego duhovniški, profesorski in uradniški poklici, pri katerih je še bore malo ljudi obogatelo. A tudi uradniških mest je vedno več takih, ki zahtevajo tehniške študije: pri raznih ministrstvih, v deželnih službah itd. Nadalje daje zrelostni

izpit na realki vse pravice kakor gimnazijski: enoletno prostovoljstvo, vstop k pošti, k železnici in drugim strokam, kjer se zahteva srednja šola. Pri vsem tem trajajo realčne študije normalno le sedem, gimnazijske pa osem let. A niti poklici, ki so bili nekdanj izključna last gimnazijcev, dandanes niso več zaprti realcem. Kakor gimnazijec po dodatni izkušnji lahko vstopi na tehniko, tako tudi abiturient realke v zmislu najnovejših odredb lahko napravi dodatno izkušnjo iz nekaterih špecialno gimnazijskih predmetov ter se potem vpiše na vseučilišče. Mnogo prednosti pa ima realka za one, ki potrebujejo le spodnje razrede srednjih šol, da potem prestopijo v kadetnice, v trgovske, obrtne in druge strokovne šole. Vsem tem je realka s svojim pretežno matematičnim, prirodoznanskim in risarskim poukom in z modernimi jeziki mnogo boljša priprava nego gimnazija s svojo latinščino in grščino. Zlasti za one, ki morajo iz kakršnihkoli vzrokov po nakaterih letih pretrgati svoje študije, za te je realka mnogo ugodnejša nego gimnazija. Ponesrečen gimnazijec navadno ni za nobeno rabo, postane kak pisar in je nesrečen za vse življenje s svojimi gosposkimi potrebami, a beraško plačo. Realec pa si je z risanjem in računstvom pridobil spretnosti, ki mu dajejo sposobnost za vsako rokodelstvo ali obrt, povzpne se do uglednega mojstra in premožnega meščana.

Ne tajim, da ima seveda tudi gimnazija svoje dobre strani, katerih pa se mi tukaj ne zdi potrebno poudarjati, ker je gimnazija pri našem narodu itak dovolj znana. Potrebno pa je, da se narod razvija vsestransko in zato se tako važen del človeške delavnosti ne sme zanemarjati. Če bodo naši učitelji vpeljali dečke z bistro glavo in spretno roko na realke in bodo ti učenci s svojimi uspehi privabili tudi druge za seboj, da se bo razvilo zdravo razmerje in nekako ravnotežje med gimnazijskimi in realčnimi dijaki, med idealnimi in praktičnimi poklici, šele potem bo vladalo tudi v našem narodu ono soglasje sil, ki je za pravi vsestranski razvoj potrebno. In v to nam naj pomagajo naši učitelji, ki so že pomagali pri uresničenju mnogotere koristne misli!

Opomba. Pri sprejemnem izpitu v realke se zahteva isto kakor za gimnazije. Na Slovenskem imamo sledeče realke: v Ljubljani, Idriji, Mariboru, Celovcu, Gorici in v Trstu. Idrijska mestna realka ima v nižjih razredih slovenski učni jezik, vse druge so državne in imajo nemški učni jezik. V Idriji učenci ne plačujejo šolnine in sploh nobenih taks.

Ali je slovniški pouk v ljudski šoli opravičen?

I. Klemenčič pri Sv. Trojici v Slov. gor.

Materin jezik spoštovati, je pač sveta dolžnost vsakega rodoljuba. A istotako sveta nam bodi dolžnost se svojega materinega jezika učiti, da ga prav razumevamo in ga znamo ustno in pisмено spretno in pravilno rabiti. Brez pravilne govornice, brez potrebnega besednega zaklada je skoraj nemogoč vsak drug pouk v ljudski šoli; brez jezikovne naobrazbe ni izomike.

Zato zavzema jezikovni pouk v ljudski šoli važno mesto; rekel bi celo, da je podlaga vsem drugim predmetom. Jezikovni pouk bi naj bil cvet naše šole.

Žal le, da temu ni vedno tako. Marsikje zgreši svojo pravo pot ter zagazi v brezplodno teoretično slovničarenje. Svoj smoter bo dosegel jezikovni pouk v ljudski šoli le tedaj, ako prav razumevamo njega pomen in ga tudi pravilno poučujemo v šoli. Pred vsem pa je treba pomniti — in to bodi na glas povedano — da »jezikovni pouk« ne pojmi le učenja slovnice, kakor se to sploh misli, temveč da je slovnica v ljudski šoli le postranska stvar. Jezikovni pouk ima vzvišen pomen in nazorni nauk, pravopis in spisje so njegovi glavni stebri. Pred vsem je spisje končni smoter in zrcalo vsega jezikovnega pouka. Slovnica ga ima le v toliko podpirati, kolikor je neobhodno potrebno za razumevanje jezika. To pa se gotovo ne zgodi s teoretskim slovničarenjem, kakršno se je žal do novejšega časa pojavljalo po naših elementarnih šolah, dasi nam normalni učni načrti ne predpisujejo slovniškega pouka. Saj vendar doslovno pravijo: »Slovnica ima učencem preskrbeti le toliko gramatičnega znanja, kolikor ga je treba za razumevanje in pravilno rabo govornice.« Ta stavek nam pač jasno kaže, da slovnica ni sama sebi smoter, in da torej ne sme nastopati kot lastni predmet v ljudski šoli. Zato ima tudi na urnikih izginiti in dati prostor zaznamovanju »jezikovni pouk«.

Vsi drugi predmeti se modernizujejo, le v jezikovnem pouku se ne moremo otresti zastarelih spon. Sicer pa so tudi starejši pedagogi bili prepričani o minimalni vrednosti slovniškega pouka.

Že za Marije Terezije se glasi v metodiki politiške šolske ustave, da se učenci tudi brez znanja slovnice morejo naučiti v materinščini prav in spretno govoriti. Zato ima metodika iz leta 1741. dodatek »über die

Art, die Jugend zum Gut- und Richtigsprechen ohne eigentlichen Unterricht in der Sprachlehre anzuleiten«¹⁾).

Tudi Slomšek je trdil, da materinščine ni treba slovniški analizovati, razen če si hočeš s slovnico materinščine pripraviti tla za slovnico tujega jezika²⁾. Ta je pa še manj smoter ljudske šole.

Zlasti Diesterweg je povzdignil svoj glas proti teoretični slovnici. V svojem »Wegweiser für die deutschen Lehrer« pravi, da spoznavanje oblik samo ob sebi nima nobene vrednosti. Slovnica torej ne sme biti samosvoj in zadnji namen jezikovnega pouka, ampak mora biti le njega sredstvo; inace postane ta pouk preabstrakten, dolgočasen in mučen. Tako trdi tudi Kellner.

Hrvatski pedagog, prof. Djuro Turić, odločno zagovarja to stališče, ko v »Enciklopediji« doslovno trdi: »Gramatika nema u osnovnoj školi svoje posebne svrhe... Ne uči se naime gramatika radi same gramatike, jer djetetu ni čovjeku gramatike ne treba. Tako isto se ne može držati gramatika gimnastikom, kojom bi se razvijala moć mišljenja, jer te moći nema. Gramatici je jedina zadaća, da popravi krive oblike i nauči dijeliti napisane rečenice zgodnim znakovoma.«

Predstojéči primeri nam kažejo, da se je že davno spoznalo, da teoretična slovnica ne spada v ljudsko šolo.

In kam smo zašli dandanes? Slovnica nam je postala sama sebi smoter, svoj predmet. Na urnikih se šopiri po pet slovniških ur in v teh, namesto da bi se gojila jezikovna spretnost, se goni slovniška teoretika, da se Bog usmili. Dan na dan se učenci mučijo z novimi »regelci« in vadijo v mehanični sklanji in spregi, dan na dan se določujejo razna besedna plemena, razni stavkovni členi in stavki. Dragi, s tem ne dosežemo pri učencih jezikovne spretnosti, pač pa smo dosegli ravno nasprotno. Ure, ki bi nam morale biti najljubše, in ki bi morale prinašati največ koristi, postale so nam zoprne, dolgočasne suhoparne in učenci se boje slovnice bolj ko katerega drugega predmeta. Pa saj se tudi lahko, ako premislimo, kako se še ponekod slovnica poučuje. To nam kaže naslednji primer. Nekega dne nalem na deklico neke slovenske šole, ki se je učila slovnice. Smilila se mi je, ko jo slišim, kako se po dvajset do tridesetkrat zaletuje v stavke: Was sind Hauptwörter? Was sind Geschlechtswörter? Wie teilt man die Hauptwörter ein? itd. Sledil je popačeni nemški odgovor in temu slovenski, dasi šola ni utrakvistična.

V novejšem času smo hvala Bogu na boljšem. Opustilo se je mnogo nepotrebne gradiva, kakor delitev soglasnikov v goltnike, nebničke, sičnike..., delitev samostalnikov v abstraktna in konkretna imena, razvrščevanje zaimkov, števnikov, veznikov v razne vrste itd. in marsikaj se bode

¹⁾ Dr. F. Ilešič v »O pouku slovenskega jezika«.

še opustilo. Tudi metoda je krenila na boljšo pot. Ta zasluga pa gre slovenskima pedagogoma gg. Schreinerju in dr. Bezjaku. Ta dva sta spoznala, da teoretični slovniški pouk, kakor se je gojil po sedanjih slovnica, nima nikakršne vrednosti. Jela sta izdajati prepotrebne in prekoristne »Jezikovne vadnice. V njih sta se postavila na popolnoma novo stališče glede poučevanja slovnice in ponosni smemo biti, da sta prekosila celo nemške slovnice in nemške metodike. Njiju stališče napram teoretični slovnici naj prezentuje sledeče vodilo, ki sta ga postavila v »opombah« svojim vadnicam: »Razumevanje pisnega materinega jezika in izurjenost v njega ustni in pismeni rabi je smoter jezikovnega pouka v ljudski šoli — a ne znanje slovnice. Žal le, da sta se gospoda pisatelja tu pa tam izneverila načelu, da znanje slovnice ni smoter ljudske šole. Menda ju je vodila misel, da je za učence, ki prestopajo v srednje šole, potrebno nekoliko teoretične slovnice. A otresti se že moramo misli, da naj za par učencev trpi ves razred.

Mogoče pa potrebujejo učenci v poznejšem življenju znanja slovnice? Tudi to ne drži. Le poglejmo v svet in videli bomo, kako spretno zna ta ali oni svoj jezik rabiti, dočim o slovniških pravilih niti pojma nima. Vsem drugim slojem je priučena slovnica že zdavnaj izginila kot nepotrebna šara iz glave, le učitelji in profesorji se še dan na dan pečajo z njenimi pravili. Sklepati bi tedaj morali, da imajo le ti svoj materin jezik v oblasti in vendar temu ni tako. Le stopimo malo v sodno dvorano in strmeli bomo nad gladkim in navdušenim govorom kakšnega državnega pravnika ali toženčevega zastopnika!

Proč torej s teoretičnim slovniškim poukom! Nadomestimo ga z jezikovnimi in govornimi vajami in vzrasla nam bo generacija, ki sicer ne bo poznala slovniških pravil (reglcov), a znala bo — govoriti! Kaj je boljše?

* * *

Da bo ustrezal jezikovni pouk v ljudski šoli praktičnim zahtevam, nam bodi glavno vodilo: 1.) otrokom preskrbeti kolikor mogoče obsežni besedni zaklad, 2.) učiti jo posamezne besede, rekla in stavke pravilno rabiti in izgovarjati in pisati ter 3.) stavke družiti v lepo zaokrožene celote (spisje). Vse drugo je v ljudski šoli odveč, ker je v poznejšem življenju neporabno, nepraktično.

V nižjih razredih se besedni zaklad množi najizdatneje pri n a z o r n e m n a u k u. Sistematično urejen nazorni nauk je sploh podlaga vsemu jezikovnemu pouku, kakor tudi realnim predmetom; on gladi pot književni materinščini. Zato ima gosp. Majcen prav, ko trdi, da je nazorni nauk med profanimi predmeti daleko najvažnejši, in da se mu naj odmeri vsaj šest tedenskih ur. Zanimarjanje nazornega nauka v nižjih razredih se hudo maščuje v višjih razredih. Prave jezikovne spretnosti si učenec ne pridobi več.

Ko nazorni nauk odstopi, so se drugi predmeti v toliko razvili, da izdatno bogatijo besedni zaklad. Osebito čitanje, realije in besedotvorba so za to poklicani predmeti.

Koliko novih besed nudi premišljeno urejena čitanka našim učencem. Poleg tega pa še izpolni svoj vzvišeni vzgojni namen. Čitanje je najboljšo sredstvo v samoizobrazbo (Schönbach). Ne morem se torej dovolj načuditi, kako je mogoče, da se v višjih razredih večkrat nastavlja za čitanje le po ena ura, dočim so vsaj tri predpisane. Še teh je premalo. Tudi učenčeve biblioteke se vse premalo uporabljajo. Lahko je potem umevno, kako pride, da naš kmet nič kaj rad ne čita. Niti po nedeljah, niti po dolgih zimskih večerih se mu ne zljubi, da bi vzel v roke kakšen časnik, še manj pa kakšno strokovno knjigo. Sicer je to tudi lahko umevno. V šoli ni dospel tako daleč, da bi se naučil gladko, še manj pa smiselno čitati. Zato tudi ni spoznal, kakšni zakladi tiče v knjigah in zato se mu tudi ni vzbudilo veselje in zanimanje do čitanja. Sedaj pa zaostaja v omiki in brezdvomno je, da zaradi tega tudi gmotno propada. Posvetimo torej čitanju večjo pozornost! In zato tudi nujno priporočam, da se na višji stopnji čitajo poleg čitanke, ki je učencem v treh, štirih letih postala nekaj vsakdanjega, tudi klasični umotvori. Vsako leto pa se naj skupno prebere in pogovori vsaj ena strokovna, kmetijska knjiga, da se učencem pokaže, kako se s pridom čitajo tudi takšni spisi. (Priporočam »Poučno potovanje po Švici«, odlomke iz »Soseda Razumnika govedoreja«, »Soseda Razumnika živinoreja« itd.) Ob koncu leta se naj poda iz šole izstopivšim učencem cenik priporočljivih knjig, ker pri nas ne krožijo enaki ceniki od hiše do hiše, kakor pri Nemcih. Spoznal sem, da je enako postopanje našlo rodovitna tla.

B e s e d o t v o r b a je važen činitelj pri nabiranju besednega zaklada. Žal, da so se dosedanje ljudsko-šolske slovnice tako malo na njo ozirale. Zato pa ji po vsej pravici Sch.-B. »Jezikovne vadnice« posvečujejo tem večjo pozornost. Važna je izpeljava besed kakor sestava. Vzemimo primer! V čitanki se čita glagol »podbrati«. V naslednji jezikovni uri bodo učenci sestavljali glagole s predlogom pod (podčrtati, podjesti, podkrepiti, podkupiti, podkuriti, podleči, podnetiti, podrezati itd.) in tvorili stavke z novimi besedami.

Ko so učenci že zrelejši, bodo znašali besede v skupine. Tudi to množi besedni zaklad in dela učencem veselje. N. pr. v pesmi »Pri dobri gospodnji« se čita stavek »bodi gost moj mili«. S pomočjo učiteljevo se sestavi v eni naslednjih jezikovnih ur naslednja besedna skupina: gost, gostja, gosti, gostje, gostija, gostač, gostaček, gostačica, gostačka, gostba, gostitev, gostitva, gostitelj, gostilnik (ica), gostljivost, gostarija, gostarina, gostaščina, gostaštvo, gostilna, gostilnica, gostilničar(ica), gostilničarka, gostilničarstvo, gostinec, gostinčar, gostovanje, gostovanjščak, gostoljubnost, gosten, gostljiv, gostoven, gostovski, gostoljuben, gostiti, pogostiti, gostovati.

Gospod dr. Bezjak trdi o enakih vajah, da so eminentnega pomena za jezikovno spretnost, ki je vrhunec jezikovne naobrazbe. Zato jih ne more zadosti toplo priporočati.

Tudi vaje v sinonimiki in onematiki nam bodo v jezikovnih urah dobrodošle. N. pr. streči — lauern, auffangen, erwarten, bewachen, trachten, bedienen, frommen, zusammenpassen.

Vse te in enake vaje v besedotvorbi naj se vrše v jezikovnih urah, a ne v čitalnih, da se ne krati tako važen predmet, kakor je čitanje.

Važen oddelek v jezikovnem pouku bode zavzemalo popravljjanje krive ljudske govorice. Učenci govore: sem dela, sem bija (bil), sem ne (nistem), ob dvema pridem (ob dveh), nosin, pišen, s klobukon itd. Dosedanje slovnice hočejo enake govorne pogrške iztrebiti z mehanično sklanjatvo in spregatvo. Ljudskošolski učenec pač ne bo med govorico premišljeval, kako se tvori pretekli deležnik, kako se imenuje ta ali oni sklon samostalnika, števnik. Drugače je seveda to pri študirajoči mladini.

V ljudski šoli je nastopiti drugo pot. Govorne pogrške bomo odpravili le z marljivo pravilno govorico, ki se naj tako dolgo vadi, dokler pravilna oblika ne stopi v meso in kri. Učitelj bo uvedel posebne govorne vaje, ki se naj vršijo po četrt ure. Vso uro uporabljati v ta namen, bilo bi premučno.

Že v prvem razredu je treba začeti s takimi vajami. V najpriprostejših stavkih se vadi jezikovna spretnost in popravlja govorica.

Ker se rabijo v raznih krajih v govoru razni pogrški, mi ni mogoče sestaviti posebnih skupin in slučajev, ki pridejo v poštev. Tudi mi ni mogoče razdeliti snovi na posebne razrede in tedne. To bo delo poedinega učitelja, ki si naj sestavlja krajevne pogrške v posebne zvezke. Na podlagi teh zvezkov in nazornega nauka bo učitelj postavil temelj jezikovnemu pouku.

Učitelj naj tudi pri vsaki drugi priložnosti navaja učence na pravilno govorjenje in dela z vsemi sredstvi na to, da govoré učenci med seboj vselej in povsod v pravilni materinščini; zakaj prvo naše pravopisno pravilo se glasi: »Piši besedo tako, kakor jo izgovarjaš.«

Predvsem je pa treba, da pozna učitelj dodobra slovniške nauke, da je more pri vsaki priložnosti uporabljati, in da se v svojem govoru poslužuje lepe, književne materinščine.

Da spada popravljanje pismenih vaj in temeljito pogovarjanje pogrškov tudi v jezikovni pouk, je samo ob sebi razumljivo. Z važnejšimi pogrški naj učenci tvorijo pravilne stavke.

Tudi pripovedovanje beril s popravljanjem govornih pogrškov spada pravzaprav v jezikovni pouk. Tako se nam ne bo treba bati, da bi v jezikovnih urah ne imeli dovolj dela, ako opustimo teoretično slovnico.

Neposredne predvaje končnemu smotru jezikovne spretnosti, to je spisju, so vaje po H. Schillerjevi metodi: učenci se uče izražati iste misli v raznih oblikah. N. pr. Božični večer je. Prišel je veseli božični čas. Prišel je ljubi Božič. Nastopil je veseli božični čas. Včakali smo se ljubega Božiča. Obhajamo božične praznike itd.

Takšne vaje so za jezikovno spretnost eminentnega pomena in bi ne smele noben teden izostati. Z njimi se tudi neposredno pripravlja na končni smoter jezikovnega pouka, to je na spisje.

Srednji in višji stopnji bodi glavna stvar spisje. Noben dan naj ne mine, da niso otroci vsaj kratko napisali svojih misli. Potem se ne bomo pritoževali, da iz šole izstopivši učenci ne znajo niti najpriprostejše misli pravilno sestaviti in napisati.

Na četrtem vseučiliščnem tečaju v Turnovu.

Spisal *Dragotin Pribil, Krk.*

(Dalje).

IV.

Govoriti mi je sedaj o predavanjih samih. Kaj naj o njih povem, da si ustvarijo Popotnikovi bralci pravo sliko o tem, kar se nam je nujalo v Turnovu? Odločil sem se za ta način: Najvažnejše predavanje za nas učitelje, ki je za nas bilo največjega pomena, katero je vedno poslušalo največ udeležnikov tečaja, podam v celoti dobesedno. Druga predavanja bom samo označil. Podati več o njih ne morem, ker bi ta moj spis zavzemal preveč prostora v Popotniku, a zavzeto mesto bi ne bilo s koristjo podanega v pravem razmerju.

Podal bom torej na drugem mestu prevod predavanja profesorja praškega vseučilišča, dr. Fr. Krejčija, »Pozitivizem in vzgoja«. Kakšno filozofijo zastopa ta učenjak, je lahko spoznati iz omenjenega prevoda. Poudarjam pa na tem mestu, da njegovo shvatanje sveta in nazor o njem ne bode ugajalo velikemu delu slovenske javnosti. Za prevod torej ne prevzemam nobene odgovornosti, in če se kritika loti spisa, potem ta kritika ne more imeti ničesar z mojo osebo. Samo kot ilustracijo k svojemu poročilu podajam prevod, da bodo tovariši spoznali, s kakšnim duhom je bilo prepojeno naše ozračje v Turnovu. Odgovoren morem biti za vsebino toliko, kolikor Slovenčev poročevalec za Tavčarjev govor. Jaz nisem filozof, filozofija mi je bila doslej nepristopna, in upam, da mi ostanejo njena tla vedno

deveta dežela. Nazori profesorja Krejčija niso moji nazori. Toliko v pojasnilo onim, ki kaj radi iščejo dlako v jajcu.

Profesor Krejči je mož v takozvanih najlepših letih. Na polju filozofije je jako marljiv delavec, za seboj ima mnogo truda. Napisal je mnogo knjig, katerih tukaj ne naštevam. Učiteljskim listom je zvest sodruđnik, zato ga učiteljstvo tudi dobro pozna in visoko ceni kot svojega neumornega zaščitnika, svojega zvestega prijatelja, vernega branitelja interesov moderne šole.

Predaval je sicer z zvezkom v roki, a vendar se ga je le redkokdaj posluševal. Govoril je počasi, zelo razumljivo, kakor da govori med dobrimi prijatelji o vsakdanjih stvareh. Zato pa so njegove besede učinkovale na poslušalce z neodoljivo silo. Vse je kakor zamakneno gledalo v govornika, ki je tako prepričevalno govoril o tehtnih stvareh — za nas nefilozofe tako tehtne, da si o njih skoro ne upamo javno izustiti besede. On pa je tako lahko razkrival obraz te saiške podobe, kakor da ne more biti drugače, kakor da je vsak izmed poslušalcev prepričan že v naprej: tako je, kakor ti govoriš, in nič drugače. — Kedar je končal, tedaj je bilo, kakor da bi vsa dvorana hkratu občutila, da se je prisotnikom odvalilo težko breme s srca. Obrazi, poprej tako resni, napeti, so oživali, v očeh je zasijalo veselje in — glasno ploskanje je zahvaljevalo čarovnika, ki je znal živa srca vkovati v takšne spone. Po vsakem predavanju je bilo okoli učenega gospoda z dobrohotnim licem in prijaznimi manirami vsepolno nevernih Tomažev, ki so zahtevali od preroka dokazov za trditve, razjasnjevanj za to, kar jim je ostalo neumljivo, ki so mu razodevali svoje dvome in bojzani kakor otroci, tako odkritosrčno, pa tudi — tako naivno. Profesorju pa ni izginil dobrohotni smehljaj z lica, na vse je odgovarjal, dokazoval, prevračal, izpodbijal, zatrjeval. Težko je biti filozof, in še takšen, kateremu smehljaj ne izgine z lica. Kako je moral ta mož poznati svoje kliente!

Facit je bil: Krejči je postal od dne do dne bolj priljubljen, če tudi ni zahajal v našo družbo. Ko je končal svoja predavanja, tedaj nemara ni vedel, da je ustvaril celo kopo — najčistejših pozitivistov. Koncem zadnjega predavanja stopil je učitelj k njemu, se mu zahvalil za trud in ljubeznivost, dvorana pa je ploskala in ploskala in ploskala. Krejči se je vidno ganjen zahvalil. Bil je lep prizor, učitelj, ki si ve priboriti takšno priznanje in takšno vdanost svojih učencev, tak učitelj sme biti ponosen na svoje delo.

Tudi meni je bil profesor Krejči mil in drag, tudi jaz mu ohranim vse svoje življenje kotiček v svojem srcu. — Če se vprašujem, odkod možu vse to priznanje, vsa ta vdanost, vse to oboževanje, kaj naj si odgovorim? Ali ni to isto priznanje, ki so ga uživali vsi, ki so se uprli vladajočemu nazoru? Koliko tajnih upornikov pač šteje vsaka duševna oblast? In ko nastopi orjak, ki si upa stresati tisočletne okove, da glasno zarožlja — tedaj mu vsi ti tisoči tajnih upornikov ploskajo, tedaj mu pade pod noge toliko

src — popularnost Darwina, Häckela in drugih filozofov, kateri so nastopili proti vladajoči ideji, ali ta popularnost ni istovetna s popularnostjo Krejčija? Malo je duš, ki jih dvom nikdar ni razjedal. Dvom je glavno obeležje našega človečanstva. Kako bi se srca ne vdajala opojnosti, ko nastopi mož, avtoriteta, in glasno razodeva ne samo svoje dvome, ampak celo takšna prepričanja, ki so popolnoma nasprotna vladajočim, sankcioniranim nazorom! Pa kam me je mašta zavela! Nazaj torej, v Turnov!

Profesor češke tehnike v Brnu, dr. Vladimir Novak, govoril je o toploti, in sicer je imel on največ predavanj, od prvega dne do zadnjega, včasih po dve uri na dan. Obravnaval je svojo temo zelo obsežno, popolnoma znanstveno, na široki podlagi je zgradil obsežno zidanje, prostorno in prostrano. Najprej je razjasnil temeljne pojme o predmetu, potem je govoril po vrsti: o premembi volumena trdnih teles, tekočin in plinov po toploti, o talenju in o zamrznevanju, o pari, zračni vlažnosti, kondenzaciji plinov, o kalorimetriji, o specifiški toploti i. t. d., i. t. d. Zelo zanimiva je bila zlasti mehaniška teorija toplote. Končal je z obsežnim pregledom vse obravnane tvarine.

Svoja predavanja je spremljal s poskusi. Pomagal mu je pri tem poseben asistent, katerega je privedel seboj iz Brna in ki mu služi že vrsto let. Tudi risal je mnogo in pisal na tablo, pripravljeno v ta namen na odru. Posebno uslugo mu je nujal skioptikon, s katerim je operiral sluga. Na veliko platneno ploščo je pričaral nebroj poučnih slik, diagramov i. t. d. Spoznal sem jasno, kako koristna je takšna priprava za šolstvo. Večje šole (v glavnih mestih), gimnazije, učiteljišča i. t. d. bi ne smele biti brez tega stroja. — Ob predavanjih so bila vsa okna dvorane zadržana. Samo na odru »slabo sveča je brlela«. Kako dobro je bilo to, kako potrebno, leži na dlani.

Predaval je profesor Novak popolnoma prosto, brez vseh pripomočkov. Ako vzamemo število znanstvenih formul, množino številčk i. t. d., ki jih je iztresal in napisaval na tablo, potem je pač lahko vsakega uveril, da ni ravno lahko biti profesor fizike na vseučilišču. Po telesu pravi velikan, govoril je ipak mlačno, bolj tiho, tako da se ga je v zadnjih vrstah skoro težko umelo, pri tem bolj monotono, tako da me ni ogreval.

Med učiteljstvom je bil profesor Novak zelo priljubljen, ker je bil zelo družaben mož. No, o tem pozneje.

Popolnoma prosto je predaval tudi profesor dr. Josip Šusta o temi »Poglavja iz novodobne gospodarstvene zgodovine«. V blestečem slogu je razvijal svoje nazore, z izbranimi izrazi nam je očrtal periodizacijo gospodarstvene zgodovine, kulturo antike in moderne, umiranje prve in vznik druge v srednjem veku, uslovja novodobnega gospodarstvenega ustroja: feudalno vaščanstvo in meščansko gospodarstvo. Nadaljeval je potem, kako se je probudil kapitalistiški duh in se začela obrtnost v Italiji, tolmačil

finančno gospodarstvo papeške kurije, nizozemsko in severofrancosko obrt, mednarodne velike trge v Champagni, začetek borze v Brüggeju. Dalnja poglavja so slovela: Nemška hanza in otvorenje Sv. Gotharda. Nastanek skladov in velikih imetij v Južni Nemčiji, doba Fuggerov in novo trgovsko ognjišče v Antverpah. Vpliv prekomorske trgovine na obrt in propad vrednosti denarja v 16. veku. Narasčajoče finančne potrebe držav in njih zveza s trgovinskimi tvrdkami. Gospodarstveni nasledki habsburškega imperializma in nova oblika posojil. Državni bankeroti in verski boji. Katastrofa kapitalizma početkom 17. veka. Anglija do navigacijskih aktov Cromwella in pomen poslednjih. Francija pod Colbertom. Zveza med merkantilizmom in moderno birokratiško državo, gospodarski boj med Anglijo in Francijo. Kolonialni in trgovinski boji 18. stoletja. Industrializacija v Angliji. Reakcija proti merkantilizmu. Nauki fiziokratov in nastanek gospodarskega liberalizma, Adam Smith. Boj Anglije z ostalo Evropo v Napoleonovi dobi; kontinentalni sistem, poslednji razvoj francoskega merkantilizma. Boj za svobodno trgovino v Angliji. Zmagoslavni napredek kapitalistiškega duha in vstroja v Evropi v 19. stoletju. — Iz podanega se da sklepati, da so bila ta predavanja zelo zanimiva in poučna. Lepa oblika predavanj je pomagala, da je tudi dr. Šusta imel lepo število vestnih in vdanih poslušalcev.

Profesor dr. B. Nėmec govoril je osem ur o temi »Zgodovina najvažnejših kulturnih rastlin«. Nėmec je znan botanik in spoštovan učenjak. Kakor sem že povedal, potoval je tudi po Slovenskem in našel v naših podzemeljnih jamah par novih organizmov. V časniku »Živa« sem našel mnogo zanimivo pisanih člankov prirodopisne vsebine.

Ker spada tema, o kateri je govoril, v krog mojih predmetov, zato sem poslušal njegova predavanja z velikim zanimanjem. To zanimanje pa niso delili z mano drugi poslušalci. Obče mnenje je bilo, da si je izbral Nėmec takrat nesrečno temo, za katero mu nihče ni vedel hvale. In proti temu sodu ni bilo utoka, ni bilo višje instance nad »vox populi«, četudi mi je bilo dobrega, prijaznega moža srčno žal. Toda kaj si hočemo: to je osoda marsikaterega vestnega učitelja, da ga ne pripoznava množica.

Najprej je očrtal pomen rastlin za človeka, konstatiral, kaj zahteva človek od rastlin in v kateri meri rastline tem zahtevam odgovarjajo. Nato je obrazložil vire za zgodovino kulturnih rastlin ter opredelil ceno teh virov. Označil je nato razmerje med kulturnimi in divje rastočimi rastlinami, pomen in nastanek raznih rodov in rastlinskih plemen, umetni izbor, njegovo podlago in posledice, vpliv človeka na lastnosti gojenih rastlin, dednost pridobljenih lastnosti. Dalnja poglavja so bila: Vpliv različnih načinov razmnoževanja na lastnosti kulturnih rastlin. O takozvani degeneraciji kulturnih rastlin, o utrujenosti rastlinske produkcije. Sistematiški pregled kulturnih rastlin. Pregled načinov gojenja najvažnejših kulturnih rastlin. Napredek agrikulture v poslednjih 100 letih. Zgodovina poljedelstva. Zgodovina naših

najvažnejših žitnic. Naše ovočje. Zgodovina nekaterih olepševalnih rastlin: rože, tulipan in hiacinte.

Četudi takrat učitelji niso bili zadovoljni s predavanji profesorja Nēmca, so vendar pravili, da je bilo druga leta prav lepo poslušati njegove nauke. Zlasti jim je ugajal na izletih, kjer jim je poslužil kaj čestokrat s svojim bogatim znanjem. Pravili so, da so se zunaj v naravi od njega več naučili nego v dvorani med zidovjem. Ne da se tajiti stara resnica: prirodo pisje naj se poučuje v živi prirodi.

Docent dr. V. Tille, sam pisatelj, predaval je o dveh temah, »Studij modernega romana za vzgojo samega sebe«, in pa »Studij gledaliških iger za vzgojo samega sebe«. Bile so to ure polne užitka. Govoril je še mladi učenjak neizmerno lep jezik. Dolge, krasne periode so sledile kratkim, kakor iz kamna izsekanim, tehtnim stavkom. Kakor da si poslušal milozvočno godbo. Ako mu ne bi vedel hvale za drugega, bil bi temu učitelju pač hvaležen, da mi je pokazal vso milino, vse bogastvo, vso moč in muzikalnost češkega jezika.

Izšel je v svojih prednašanjih od pojma literature in literarne umetnosti, označil stari in novi roman, očrtal razvoj novega romana, podal glavne znake snovi, oblike in ideje novih romanov, obeležil razna stališča čitateljev ter potem očrtal pomen romana za poedine čitatelje.

Pogovoril je potem sedem romanov najslavnejših avtorjev. Izbral si je Kinlingovega »Kima«, d'Annunzijevega »Nedolžnega«, Lotijevo »Azziadé«, Sienkiewiczevega »Quo vadis?«, Flaubertovo »Gospa Bovari«, Maupassantovega »Ljubčka« in slavni roman Dostojevskega »Bratje Karamazovi«. Z veliko virtuoznostjo je najprej podal vsebino romana, potem pa analizoval vse delo do najfinejših potez. To je bila druga kritika, nego smo je navajeni mi. Kdo izmed nas je n. pr. slišal kaj slabega o romanu »Quo vadis«? Ali ne hvali Sienkiewicza vse na vsa usta? Kdo bi si upal najti peg na tem lepem delu? — Tudi jaz sem se začudil, ko je padal kos za kosom tega veledele v prah, raztrgano, uničeno je ležalo pred nami vse, kar je resilo to ljubo knjigo naših knjižnic. Tille je dokazoval, da »Quo vadis?« kratkoinmaló sploh nima nobene cene. Podpiral je svoje trditve s tako prepričevalnimi dokazi, da sem z nekakim milosrčjem čutil, kako se mi kazi podoba, ki sem si jo v svojem srcu napravil o tem duševnem velikanu, čitajoč z neizrečno opojnostjo njegove romane »Z ognjem in mečem« in druge, ko sem prebdel pol noči nad istim »Quo vadis«, katero delo sem občudoval, četudi sem je čital v dovolj slabem italijanskem prevodu. — Nemara samo radi tega, da siromaka Sienkiewicza še bolj uniči, podal je še v isti uri tako blestečo sliko o Flaubertu, razkrival vse prednosti tega psihopatiškega pisatelja v vednem primerjavanju s Sienkiewiczem, da bi bil lahko dobil človek o umetnosti čisto druge pojme.

Sličnim načinom je predaval tudi o drami. Najprej je dognal razmerje gledališke igre k drugim literarnim umotvorom, potem je navedel različne oblike gledališke igre, pogovoril oder in glumo samo, potem pa razpravljajl o značilnih črtah nove drame. Imena pisateljev in njih del nam označujejo ta predavanja. Govoril je o Ibsenovi »Divji raci«, o Hauptmannovih »Osamelih dušah«, o Gorkega »Meščanih«, o Sudermannovem »Koncu Sodome«, o Maeterlinekovi »Smrti Tintagila«, o Wildejevi »Salomi« in Tolstega »Moči teme«.

Profesor dr. Fr. Čada je začel govoriti o »Glavnih smereh v moderni etiki«. A zbolel je in se vrnil v Prago, tako da ni končal svojega predavanja. Bilo nam je to žal, meni samemu za to, ker sem mislil, da se bodem seznanil s čisto novo snovjo, katere nisem še nikdar poslušal, in o kateri sem vendar prisiljen tolikokrat govoriti. »Etika« igra v jezikovnem pouku tako važno vlogo. V navadnem življenju naj se ravnamo po etičkih načelih i. t. d. Služi nam ime, jedra ne poznamo, k večjemu slutimo. In jeli to edini slučaj v življenju, ko bi lahko dejali »Worte, Worte, nichts als Worte...« Ne, učitelja bi ne smelo sedanje društvo tako naglih rok naobraževati. Po petih letih sem stal tamkaj kot učitelj, kjer sem pravkar še trepetal pred palico našega šolskega sluga, ki je imel »eksekutivno oblast« nad nami. Kaj čuda, da sem pozneje v praksi večkrat občudoval Goethejevega izreka globoko modrost »Denn, wo Begriffe fehlen, dort stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein«. In imel sem vendar učitelje, s katerimi se bodem ponašal vse žive dni! A učitelje veže statut in fakt, da jim prihaja material iz ljudskih šol in vseh drugih srednjih šol. V petih letih učenca skoro dvajset predmetov do dobra naučiti, potem pa še občutiti, da učenec še zase dovolj ne ve, kaj da bi učil druge: to osodo profesorjev učiteljišč sem spoznal z žalostjo v srcu, ko sem bil še aktiven član učnega zbora koprškega učiteljišča. Toda jeli Koper Turnov? Nazaj!

Zelo zanimivo in aktualno je bilo predavanje prof. psihiatrije, dr. Ant. Heverocha »O dedičnosti in o obtežencih«. Če mi bodeta dopuščala služba in drugo delo, prevedem to za nas učitelje velevažno delce na slovenski jezik. Zato tudi tukaj ne bodem preobširen.

Heveroch je obrazložil zakon dedičnosti ter konstatiral fiziološko dedičnost, potem pa razvil teorijo dedičnosti. Opozarjal je na to, da imamo opraviti z dedičnostjo telesnih in duševnih lastnosti. Potem je posvetil v razmerje med dedičnostjo in telesnimi boleznimi, prešel nato k dedičnim in rodbinskim živčnim boleznim, opisal duševne bolezni obtežencev, nas seznanil z dedičnostjo hudodelnosti in dedičnostjo nadarjenih ljudi. Končal je s pomenom dedičnosti v društvenih pojavih. Vse to je predaval zelo popularnim načinom, da ga je bilo lahko umeti. Vse nauke pa je ilustroval s slučajji iz prakse, brez katerih bi nemara tvarina za laika bila ipak pretežka. Z dedičnostjo bodemo imeli v moderni šoli vedno več opravila. Čim

globlje prodira zahteva po individualizaciji v vzgoji v naše šolstvo, čim natančnejšo analizo gojenčeve psihe smatramo potrebno za svoje vzgojevalne ukrepe, tem skrbneje se moramo potruditi, da prodremo v tajnosti dedičnosti, v ono skrivnostno početje narave, ki vlaga v par atomov roditeljskih ne samo telesne in duševne lastnosti očeta in matere, ampak tudi one dedov in babic, vseh prednikov, če hočemo tako, vsega plemena, vse pasme, vsega človeštva in nazaj v preteklih dobah onih bitij, ki so bila pred nami.

Heverocha so prav radi poslušali. Le škoda, da govori pri predavanju tako hitro, kakor bi se bal, da bi mu kdo ne zapisal besed in ga tako znanstveno oropal. Kakor mogočni naval valov se je to sipalo na nas, da smo se jedva mogli pri poslušanju oprijemati tega ali onega večjega hloda — v tem vesoljnem potopu, v tej uničujoči povodnji samih besed.

Zunaj dvorane je bil Heveroch jako pristopen človek, velik veseljak, ki je užival najbolj v velikem društvu. Zato ga je tudi vse rado imelo. No, o tem v zadnjem poglavju.

Markantna oseba v češkem pedagoškem svetu je dr. Fr. Drtina. On stoji na čelu onih, ki proglašajo prosveto naroda za nalogo svojega življenja. Boljšega vodnika si ta navdušena četa ni mogla izbrati. Kakor iz jekla je njegov značaj, neomajno je njegovo stališče, njegova beseda trda, a izdatna. V Turnovu je govoril o temi »O vzgoji v rodbini, v šoli in v društvu«. Njegova predavanja so bila »publikum«, t. j. namenjena in pristopna so bila vsemu turnovskemu svetu. Pa je bilo tudi vedno sveta na teh predavanjih! V svojem govoru je odkril dober del svojega življenjskega programa, za katerega deluje.

Podal je pojem vzgoje, opozarjal na telesno in duševno vzgojo, pri poslednji na intelektualno, čutno in нравno vzgojo, preiskoval učinek vzgoje, zvezal vzgojo in dedičnost, potem dognal postopanje vzgoje v posameznih dobah ljudskega življenja in očrtal vzgojne ideale raznih dob.

Zatem je podal pojem naobrazbe, načrtal zgodovinski pregled raznih idealov v naobrazbi, potem pa razlagal pomen naobrazbe za življenje, za človeško družbo.

V drugem predavanju je govoril o vzgoji v obitelji, o predšolski vzgoji, o šolski vzgoji.

V tretjem je govoril o vzgoji v društvenem življenju. Najprej je odkril razmerje med poedincem in društvom, potem opozarjal na socializovanje vzgoje ter sklenil z opisom naobraževalnih javnih institucij, namreč 1. časnikarstva, 2. javnih knjižnic in čitalnic, 3. javnih predavanj: univerzitetne ekstenzije. Njegove zadnje besede so bile resen opomin učiteljstvu, naj stori vse, kar je v njega silah, da se prosveta razširi med narodom. Ni li bil ta opomin namenjen tudi nam? Pri nas se kaj malo brigamo za prosveto naroda. Naša inteligenca zatarokira svoj prosti čas, za javna predavanja nima smisla. Pa o tem o drugi priložnosti.

Dr. Bretislav Foustka je obravnaval «Socialno vprašanje». Najprej je obvestil poslušalce o teoriji socialnega vprašanja in o njega praksi ter podal opredelbo socializma, razločujoč ga od liberalizma, individualizma, anarhizma in komunizma. Govoril je potem o socialističkem nazoru o svetu. Dotaknil se je teh-le poglavij: 1. Socializem in verstvo. 2. Socializem in nrvnost. 3. Socializem in njega nazor o zgodovinskih dogodkih. 4. Kapitalizem, boj slojev in solidariteta, teorija izkoriščanja, ubožnost proletariata. 5. Teorija o nagrmdanju kapitalov, propadanje srednjega stanu, nauk o gospodarskem polomu kapitalizma. 6. Vprašanje taktike, revolucija, reformacija. 7. Socializem in država. 8. Socializem in obitelj. 9. Socializem in pravo. Socializem in umetnost. 10. Ortodoksija in revizionizem. Socializem in sociologija. — Nato je prešel k socialnemu gibanju. Očrtal je najprej začetek novodobnega socialnega gibanja, potem razložil tipe tega gibanja in končal z orisom smeri in smotra socialnega gibanja v raznih svetovnih državah.

In s tem tudi jaz končam svoje poročilo o predavanjih, ki sem jih poslušal v Turnovu. Samo še nekoliko lastnih misli o teh prednašanjih:

Kolika je bila istinita korist, ki smo si jo odnesli poslušalci od teh predavanj? Individualna, kakršna je pač bila priprava naša in pa zanimanje za predmete. Meni ni bilo žal ne truda ne stroškov, pridobil sem si marsikaj, kar ostane moje na vse čase, in kar bi ne izgubil rad. Da li bi imel isto korist od teh predavanj v prejšnjih letih? Težko. Vsekakor bi bilo treba skrbnejše priprave za ta tečaj. Učiteljstvo sliši tam toliko novega v razmerno kratkem času, da ne more pri najboljši volji vsega sprejeti, to vse ne more postati duševna last ljudi, ki prvič slišijo te nauke. Zato bi bilo pač dobro, ko bi se program tečajev razglasil vsaj par mesecev pred začetkom predavanj, obenem bi se naj priporočila za pripravo potrebna literatura. Ker vsak predmet ne more v enaki meri vsakogar zanimati; ker je poslušanje toliko predavanj prenaporno in vsledtega škodljivo in nima pravega haska, zato bi bilo treba, ponovno poudarjam, predavati le par ur dnevno, in sicer po predmetnih skupinah. Tudi teme bi naj bile tako odbrane, da imajo za učiteljstvo faktično korist, aktualen pomen. Ne previsoko! Veda je solnce, ki sicer greje in sveti, a tudi oslepi človeka. (Dalje prih.)

Eksperimentalna pedagogika.

Spisal Č.

Prva številka letošnjega »Popotnika« nas seznanja z manhajmsko razdelbo učencev po zmožnosti z Zemanovim spisom, ki ga je prevel iz češčine g. Přibil. Hvala mu! V Nemcih se res mnogo dela, mnogo več kot pri nas, še veliko več pa kot pri naših južnih sosedih Italijanih. Vendar mi je konstatirati, da imajo tudi ti slednji svoje »Mannheime«, da imajo svojo »pedagogia sperimentale«.

Vodja tržaške italijanske gluhonemnice, tovariš Calligaris je, vrnivši se iz kurza v Milanu, izdal brošuro »Per la scuola«, v kateri pozivlja tržaške mestne očete, naj se več brigajo za vzgojo svoje mladeži in jih opozarja, naj v ta namen ustanove laboratorij eksperimentalne pedagogike, po vzgledu onega v Milanu, čigar ustanovitelj in duša je zdravnik dr. U. Pizzoli.

V brošuri poudarja Calligaris, da je pedagogika zastala daleč za drugimi znanstvi. Za vzgled stavlja antropologijo in psihologijo, ki sta z gigantskimi koraki napredovali, medtem ko je njiju sestra pedagogika zaostala. Medtem ko sta prvi dve znanosti delili ljudi v osebe, individue, je pedagogika po stari svoji praksi šla nasprotno pot: združevala je individue v skupine, delala iz posameznih oseb (učencev) razrede, kjer so se smatrali vsi kot ena sama oseba, dasi so si otroci drug od drugega različni. In šele pred kratkim so pedagogi prišli do spoznanja, da bi se v interesu šole izplačalo deliti otroke po zmožnostih in ne morda po začetni črki njihovega priimka. Do danes se je namreč delilo učence v paralelke, kjer so bile te potrebne tako, da se je vzelo v oddelek A učence po abecednem redu od A do M ali N, od tu do Ž pa v oddelek B.

Sicer je pa postala šola moderni kunec, vsakdanja žrtva vivisekcij: pravo eksperimentalno polje, kjer so se vsako leto, na ukaze različnih kapricioznih a nestrokovnjaških oblasti, poskušale razne metode, sistemi itd.

V novejem času se je na ponovni poziv učiteljstva v Ameriki, na Skandinavskem, na Angležkem, v Nemčiji in Italiji začela šoli nova doba. Na podlagi študij učenjakov (tu misli italijanske) kakor so Lombroso, Massetti, Ferri, De Sanctis, Montesano, Ferrari in drugi je začela tudi šola novo pot: deliti ljudi v osebe.

Eksperimentalna pedagogika raziskuje z najrazličnejimi sredstvi učenčevo duševno in telesno stanje, telesne in duševne zmožnosti.

Preiskuje fizične in psihične abnormalitete in njihove vzroke. Proučuje alkoholizem, izrabljanje žene v obrti; prehranjevanje, obleko in stanovanje

otrok, splošno: ves socialni milieu, v katerem žive posamezni otroci. Po možnosti dela na to, da se slab vpliv na učenčevo telo ali dušo prepreči. Vse to se pa lahko zgodi edino s pomočjo psihiatra in zdravnika sploh.

Dr. Ugo Pizzoli je uvedel razen že drugje uvedene eksperimentalne psihologije (poskušanje pazljivosti spomina) ter antropologije in fizijologije tudi poskušanje čutov (esame dei sensi). V to uporablja Pizzoli nebroj aparatov in sredstev, deloma že prej znanih, deloma po njem iznajdenih. Na ta način — pravi Calligaris — je Pizzoli spopolnil preskušnjo psihičnih zmožnosti, saj se ravno po čutih razodeva duša. Nova struja se v dosego namena bori proti prenapornemu delu učencev.

Pisec navaja na podlagi statistik žalostne posledice dela v zatohlih sobah in kliče: »All' aria, al sole!« Sklicuje se na avtoritete alla Thiers, Laprade, Simon, Duraj, Carnot, opozarja na nebroj bolezni, ki so posledice prenapornega dela mladine. Nova pedagogiška struja zahteva šolske zdravnike, kateri naj skrbijo za zdravje šolske dece. Zdravnik skrbi, da se fizična ali psihična bolezen prepreči, posebno pa, da ista ne preide na druge učence. Zadnji postulat eksperimentalne pedagogike pa je ustanavljanje šol za abnormalne učence.

Calligaris pravi: Take šole, ki jih drugje že imajo, imajo namen sprejemati iz ljudskih šol otroke, ki so tam škodljivi, ker ne morejo vzporedno z drugimi napredovati in na ta način v razredih napredek ovirajo; drugi namen teh šol pa je (tu misli na idijote): dvigniti te nesrečneže iz nivoja živali na višino človeka.

Kako vnet pristaš v brošuri podanih nazorov je Calligaris, nam priča dejstvo, da je ustanovil v Trstu privatno šolo za slaboumne, kjer po možnosti uporablja le nekoliko sredstev, ki jih lahko ima na razpolago in znanje, ki si ga je pridobil v Italiji.

Pisatelj brošure, italijanski učitelj, opozarja pri odstavku o prenapornem delu italijanske starše, naj ne pošiljajo svoje dece v nemške šole, ker se s tem otroke duševno muči, naravnost ubija. Kaj naj rečemo k temu tržaški Slovenci, ki nimamo šol?

Tržaški Slovenci bi blagrovali oni dan, ko bi Trst po Nemcih ali Italijanih postal vsaj tak »Mannheim«, kjer bi učence delili po jezikovnih zmožnostih.

Šolsko-higijenski utrinki.

Priobčuje Ig. Šijanec.

(Dalje.)

8. O gimnastiki dihanja. Njenem pomenu, njeni tehniki in metodiki.

drugi letošnji številki »Zeitschrift für Schulgesundheitspflege« je priobčil dr. Albert Flachs-Moinesti (Rumenija) jako aktualen članek pod imenom: »Die Atmungsgymnastik. Ihre Bedeutung, ihre Technik und Methodik«. Glavne misli izbornega referata hočem na kratko navesti; kajti reč je zanimiva in tudi za nas važna.

Gimnastika dihanja je sistematično izvajanje onih vaj, ki imajo smoter, pljuča napolnjevati do zadnjega kotička z zrakom. Ona je, kakor znano, najvažnejše sredstvo, krepiti in obdržati zdrava naša pljuča.

Vendar se ta gimnastika goji premalo, četudi je prav lahko izvajati gimnastiko dihanja, ker ni potreba nobenih aparatov in se je lahko priučiti vsakdo.

Da je temu tako, je pač umevno, ker ljudsko-šolski učitelji so premalo higijenično izobraženi, da bi vedeli ceniti pomen gimnastike dihanja glede moči in zdravja mladine. Roditelji, tudi oni boljših krogov, pa o tem danes sploh nič ne vedo.

Že pred dvajsetimi leti je referentov učitelj, slavni profesor Nothnagel vsakemu ozkoprsnemu, bledemu mladeniču, vsakemu jetničnemu kandidatu posebno priporočal poleg svežega zraka in dobre hrane »pljučno gimnastiko«, kakor je on imenoval gimnastiko dihanja.

Oglejmo si mehaniko dihanja!

Prsni koš je prilično prisekan stožec, katerega obdajajo elastična rebra in te vezajoče medrebnne mišice in kateri ima kot temeljino ploščo mišičasto trebušno prepono. Ta pa ni natančno horizontalna, temveč obočena navzgor v prsno votlino. Prsna votlina ima v sebi oboji polovici pljuč, med katerima je prostor za srce in za večje krvne posode.

Vsaka pljučna polovica je pokrita v prsne kože (Brustfell), katera se na pljučnih robih obrne in prevleče notranjo prsno steno tako, da nastane med pljučami in prsno steno brezračen prostor.

Pljuča pa so pravzaprav konglomerat elastičnih mehurčkov, kojih notranji prostor je po dihalniku in nosni odprtini v zvezi z zunanjim svetom. Jasno je torej, da pritisk zunanjega zraka tlači pljuča na prsno steno. Kolikor bolj se pa raztegne prsna stena, toliko bolj se širijo seveda tudi pljučni mehurčki in toliko več zraka gre v pljuča.

Razširjanje prsnega koša se zgodi tedaj vsled krčenja dihalnih mišic in želodčne prepone — zoževanje pa kot pasivni postopek: popuščanje in oslabiljenje dihalnih mišic. Temu postopanju prsne stene sledeč, se vrši vdihavanje in izdihavanje.

Dihalne mišice (Atemmuskeln) in mišične vlakne prepone so glede svoje trdnosti razvrščene tako, da se raztegnejo pri manjšem napenjanju istih samo srednje in spodnje partije prsnega koša in da tedaj samo v srednje in spodnje partije pljuč vstopi zrak. Količina zraka, ki je za navadno opravilo človeškega življenja popolnoma dovolj. Pri večjem poželenju po zraku, pa se raztegnejo spodnje partije pljuč nekoliko bolj kot navadno, deloma ker se napnejo dihalne mišice bolj kot navadno, deloma ker se prepona konveksno navzdol upogne v trebušno votlino. Tam potisne drob naprej, ki si pa prostor napravi na ta način, da se trebuh obokuje. To je takozvani trebušni tip dihanja (Bauchtypus der Atmung).

To je način, kakor dihamo skoraj vsi ljudje in le v izrednih slučajih, po močnih naporih, po naglem letanju, po bivanju v zraku, v katerem je le malo kisika, dihamo z močnejšimi in globokejšimi dihljaji. Tukaj še naj omenimo, da steznik — korzet — onemogoči trebušno dihanje in usili samo prsno dihanje. Pa tudi to je zaradi močnega stiskanja povsem površno, tedaj nezadostno in je vzrok pogoste bledice pri dekletih in ženah.

Včasih in pri mnogih ljudeh se zgornje pljučne partije po mesec dolgo ne napolnijo z zrakom, stene pljučnih mehurčkov se tedaj vležejo druga na drugo, upadejo, deloma ovenejo in upadejo tudi pljučni konci (Lungenspitzen). Ker pa vsled zrakopraznega prostora med pljučami in prsno steno pljuča in prsna stena prideta tesno skupaj, mora, ako upadajo pljuča tudi prsna stena temu slediti in tudi upasti — in evo ga, jetičnega kandidata z upadlimi prsi.

Iz teh prikazov je razjasniti tudi vobče znano dejstvo, da tuberkuloza najpoprej napade pljučne konce.

Takorekoč z vsakim dihljajem dihamo v se tuberkelske bacile, ki se nahajajo povsod. V onih delih pljuč, ki so napolnjeni z zrakom in njegovim kisikom, se bacile kmalu ugonobijo, kajti njihov najhujši sovražnik je kisik. V pljučnih koncih, kjer pa je malo kisika, imajo pa te bacile bogato polje razvijanja in od tod preplavljajo tudi nižje pljučne partije.

Ako pa našo šolsko mladino navajamo k sistematični gimnastiki dihanja, storimo s tem velikansko dobro delo, ker marsikogar otmemo jetike in prerane smrti. Vsak dan ji damo priliko, da se napolnjujejo pljuča do zadnjega kotička z zrakom, obenem pa se navadi ona racionalnega dihanja in to za vse življenje. V Nemčiji umre na leto povprečno 300.000 ljudi za jetiko. Tri do štirikrat toliko pa je jetičnih bolnikov, ki so za delo nesposobni, svojcem v nadlogo, drugim ljudem pa vir nadaljne nalezljivosti.

Gimnastika dihanja pa navaja tudi mladino nato, da diha skozi nos. Oni, ki dihamo skozi usta, so podviženi nevarnim boleznim ustne votline in žrela, grla, sapnika, celo pljuč. To pa zaradi tega, ker pridejo z zrakom v te nežne dele razne nesnage in premrzeli zrak. — Človeku pa, ki diha z zaprtimi usti, torej skozi nos, pa se zrak že v nosu segreje, nesnage pa mnogi laski v nosu zadržijo. Tudi hranitev onih, ki dihamo skozi usta, je nepopolna.

Ker imajo taki navadno usta odprta, se ustna sluznica hitro posuši, tako da koščki jedil, ki jih požiramo, ne dobijo dovolj sluz. Tudi se jedila premalo prežvekovajo, ker gleda tak človek, da kmalu požre in tako napravi prostor zraku, ki ga mora dihati skozi usta, ker ne zna skozi nos.

Znano pa je tudi, da dihalci skozi usta tudi intelektualno zaostajajo.

Nekateri otroci pa imajo včasih hibo v nosu, takozvane adenoidne izrastke (Wucherungen); taki ne morejo dihati skozi nos in tudi telesno in duševno v kratkem času ginevajo.

Pa tudi v takih slučajih je gimnastika dihanja važna, ker takoj zasledimo bolezen. Ako učitelj opazi, da se otrok, ki ima navado držati usta odprta, nikakor ne more navaditi izvrševati dihalne gimnastične vaje, naj ga pošlje k zdravniku specialistu. Temu se bode skoraj gotovo posrečilo po navadni, lahki in nenevarni operaciji dati otroku zopet telesno in duševno svežost.

Sistematično gojenje gimnastike dihanja pa razširi tudi prsni tipus (Brusttypus) dihanja, ojači prsne in hrbtne mišice, okrepi srce in vpliva na pravilno krvno cirkulacijo.

Omeniti je tudi blagodejni čut, ki ga imamo po dihalnih vajah. Zdi se nam, kakor bi prijetna svežost valovila po naših prsih. Kakor je po vodni kopeli koža očiščena in osvežena, tako se čutijo pljuča po taki zračni kopeli očiščene in osvežene.

Sedaj o tehniki gimnastike dihanja.

Glede te še niso vsi složni in vladajo različni nazori.

Prvi glavni pogoj je svež, čist zrak. Razumljivo je, da ne bodemo delali dihalnih gimnastičnih vaj v zaprtih prostorih n. pr. v šolskih sobah. Najboljše je na prostem na prostoru obdanem okolo in okolo od dreves.

Nadalje ne sme prsni koš biti zadržan, se prosto razvijati vsled pretesne obleke, ovratnic, jermenov, hlačnikov itd. Pred začetkom vaje se morajo take reči odložiti ali pa popustiti.

Tudi v mrzlejši letni dobi se vaje lahko vrše, samo paziti je na to, da se koraka med posameznimi vajami, ker na ta način se obdržijo v primerni toploti.

Vadi se pa tako:

Šolski otroci se postavijo v povprečnih vrstah, obraz obrnjen proti učitelju, otrok od otroka oddaljen, tako, da se konci rok ne dotikajo sosedovih rok pri stegnjenih rokah. Drža je vojaška, telo ravno stegnjeno, nekoliko naprej nagnjeno, glava visoko, prsa izbočena, rame ravno navzdol viseče, dlan na hlačnem šivu, noge narejajo kot prilično 75°, pete ne skupaj, ampak kakih 8 cm vsaksebi, da je tako trdnost stoje večja.

Na povelje se rame stegnjene popolnoma počasi vzdigujejo do vodoravne drže in obenem z zaprtimi usti se v se diha; — kakor hitro so rame v vodoravni drži, se takoj počasi pustijo padati v prejšnje stanje, takrat se pa takoj počasi prične izdihati.

Da posamezni otroci ram ne vzdigajo prehitro in ne pustijo istih prehitro padati, oziroma da ne vdihavajo in ne izdihavajo prehitro, naj jim učitelj diktira, n. pr. ena, dve. Regulira pa naj gibanje sam, od katerega gibanja je odvisna doba vdihavanja in izdihavanja, po uri, in sicer pri malih otrocih je skupna doba ene vaje 5—6 sekund, kar pa se pri večjih otrocih stopnjuje, nikdar, tudi pri odraslih ne, ne sme pa presegati 10 sekund.

Ta vaja se s kratkimi pavzami ponavlja dva do trikrat, nato se dajo roke v bok, na levo kreni, dve do tri minute korakanje in zopet se lahko dihalna vaja ponovi, eventualno še tretjokrat.

Vsa vaja ni tedaj trajala niti deset minut.

Nekateri pustijo po vdihanju sapo zadržati do tri sekunde in mislijo, da če po sistematični vaji ta doba zadržanja postaja daljša, da je to dobro. Vendar se je pa dokazalo, da to ni prav. Nič zadržavanja, zlasti pa pri otrocih ne.

Zadržavanje sape nareja otrokom velike težave; oni napihnejo lica, postanejo modrordeči in začnejo pokašljavati. To se pojavi, ker srce ne more skoraj več držati pritiska.

Tudi drugače je to škodljivo, toliko bolj, ker bodo potem otroci sami poskušavali zadržavati sapo in se skušali, kateri zdrži dalje časa.

Toliko o tehniki gimnastike dihanja; pa še dve, tri o metodiki.

Kakor so te vaje lahke, se vendar morajo priučiti — prvokrat jih prav ne napravi tudi odrasli. Kaj pa še otrok!

Omenjali smo že prej vzdiganje rok. To se lahko napravi najpoprej kot predvaja.

Pusti kakih deset otrok tri do pet minut korakati, potem na mestu vzdiganje in padanje rok po večkrat. Že pri tem opazujemo, da se prsa otrok širijo. Nato vsakega otroka posebej vzemi iz vrste in zahtevaj od njega, da diha zelo globoko, to mu prej pokaži. Pazi pri tem, da se gornji del prs dihaajočega otroka ne širi navzgor, temveč vidno naprej; kajti samo razširjanje zgornjega dela prs naprej je zanesljiv kriterij pravilne izvedbe dihalne vaje.

Mnogo otrok namreč začetkoma razširja prsi izključno navzgor in pri tem nehote pleča vzdigne. V takem slučaju stopi za otroka, položi dlan s prsti naprej, palec nazaj krepko, pa ne težko na pleča in pusti otroka dihati. Pri tem pa z rokami zadržuj gibanje pleč navzgor.

Drugi otroci zopet markirajo vajo s tem, da vse gornje telo naprej gibajo. Tem pusti vajo napraviti, da bodo s hrbtom stali pri kaki steni, seveda ne pretesno. Zopet drugi se ne morejo odvaditi trebušnemu dihanju. Take položi ravno iztegnjene na postelj in pusti dihati ležeč, v tej legi ne morejo skrčevati trebušnih mišic. Odraslim in začetnikom v dihalni gimnastiki je sploh priporočati, take vaje poskušati ležeč.

Zopet drugi otroci ne vlečejo sploh zraka v se, ti se le napihujejo. To se spozna, ker postanejo modrordeči, ne morejo na prostoru mirno in trdno stati, ne ust držati zaprtih in hlatajo po zraku. To so znaki, da ni dovolj zraka v pljučih. Take otroke nauči najprej vleči zrak skozi nos v se, ne da bi ga prej silil globoko dihati. V takih slučajih se spozna, če ni otrok bolan v nosu, kakor smo že prej omenjali.

Dihalne vaje pa se ne smejo vršiti v kratkem času po vživanju jedil, po telesnih ali duševnih naporih.

Navajaj polagoma otroke na te vaje, ne prehituj!

Ako pravilno gojiš gimnastiko dihanja pri otrocih, bodeš se veselil nad mladino, ki bo pred tvojimi očmi rastla zdrava in sveža na pljučih in srcu, brez klic tuberkuloze v sebi in nasledek temu bo zdrav, tuberkulozni infekciji kljubujoč rod.

Književno poročilo.

A. Ocene.

Grundzüge der Geologie mit besonderer Berücksichtigung der geologischen Verhältnisse Steiermarks für Lehramtszöglinge und Lehrer.
 Napisal J. Koprivnik, c. kr. profesor učiteljišča v Mariboru.
 2. pregledana izdaja. Cena K 1-20.

Pod tem naslovom je izšlo v zalogi A. Pichlers Witwe na Dunaju 60 strani obsegajoče delce našega neumornega pisatelja-prirodopisca, profesorja Koprivnika. Knjiga je nastala v praksi in je pisana za prakso. Predvsem je namenjena štajerskim učiteljiščnikom, gotovo pa bode tudi dobro sredstvo, da se učitelj pouči o geologiji, panogi prirodopisnega pouka, ki se vpoštevava v novejši dobi v šolah vedno bolj, zlasti pri zemljepisju.

Knjiga je prav spretno sestavljena. Po kratkem uvodu, v katerem se pojasnjuje pojem geologije, navaja razdelitev v splošno in specialno geologijo ter opisuje razčlemba zemlje, prehaja na očitranje vzajemnega vpliva zemeljskih sfer. Tu se peča najprej z vulkanizmom, potem z ovzdušjem, vodovjem in njega učinki ter z vplivom organizmov. V drugem delu se obravnava geotektonika, v tretjem pa stratigrafija.

Knjiga se odlikuje po skrbno odbrani tvarini. Lahko rečemo, da ni niti ena vrstica nepotrebna, in tudi dostaviti ni ravno treba tvarine, ako se spomnimo, komu je knjiga namenjena. Zelo dobro je, da se manj važno od važnega odlikuje po manjšem tisku. Jezik je vseskozi lahko razumljiv in do neke mere dovršen. Koliko Nemcev piše takšno slovenščino? Le pisava zemljepisnih imen tuintam ni pravilna.

Stvarnih pogreškov je tako vestnemu in učenemu pisatelju pač težko dokazati. Samo par malenkosti. Tako moramo poudarjati, da ostane vse, kar se piše o jedru naše zemlje, večna hipoteza. Teh pa je več, in dobro bi bilo, vsaj še eno drugo navesti.

Tudi teorij o vulkanizmu je več, in bilo bi dobro, ko bi se pri prihodnji izdaji vpoštevala razna mnenja. Ni nadalje resnica, da se nahajajo razpokline naše zemlje, na katerih stoje sopke, samo ob morju in na otokih. To mnenje je že davno ovrženo. Seveda, za teorijo o nastanku magme kakor jo čitamo v knjigi, je ta trditev potrebna. Pravitako ni istina, da se nahajajo gorski lanci večinoma ob robih kontinentov. (Primeri azijska gorja, evropska i. t. d.) Razlaga talne vode je malo čudna. Pri naštevanju mineralnih vrečev so izostali jodni vrečci. Pri vplivu rek na obrežja bi bilo treba navesti tudi nastanek vijug in zapuščenih strug (Altwasser). Plima in oseka se ne ponavljata točno po 6 urah, natančneje bi bilo reči po $6\frac{1}{3}$ urah. Ni nadalje mogoče trditi, da pada voda v določenih višinah izključno kot sneg na zemljo. (Gl. o tem Supan, Physik. Georg.) Tudi na najvišjih vrhuncih včasih dežuje. Ali se more apodiktno reči, da je prišel človek šele za ledene dobe v Evropo? (Kramberger.)

To so malenkosti, ki knjigi niso na kvar, in ki se v prihodnjih izdajah lahko popravijo. Priporočamo torej delce našega prezaslužnega profesorja Koprivnika svojim tovarišem. Vsakdo lahko iz nje črpa vse, kar pri pouku o

geologiji potrebuje. Dobrodošla pa bode zlasti onim učiteljem, ki se pripravljajo za meščanski izpit iz I. skupine. Toliko bode geografu iz geologije popolnoma zadoščalo. O rabljivosti knjige pa zlasti jasno govori dejstvo, da je v desetih letih pošla prva izdaja popolnoma, knjiga se torej priznava tudi med Nemci.

H koncu še pravo srčno željo. Slovenci nimamo še prave geologije, v modernem duhu spisane knjige te vrste. Gospod profesor, ki nam je že neštetokrat dokazal, da piše slovenski pravtako lepo, kakor nemški, bi bil pravi mož za to delo. Ali bi ne bilo sploh že na času, da bi se začelo pri nas misliti na popularizacijo vede s knjižicami, kakršne n. pr. izhajajo v Göschenovi zalogi?

D. Čeh.

O prvinah in spojinah. Osnovni nauki iz kemije, rudninoznanstva in hriboznanstva. S posebnim ozirom na hranitbo pitomih rastlin spisal Fr. Štupar, tajniški pristav c. kr. kmetijske družbe kranjske. Ljubljana. Natisnila »Učiteljska tiskarna«. 37 podob. 144 strani.

Že zdavnaj se je v kmetijsko-strokovni literaturi živo čutila potreba po knjigi, ki bi kmetovalcem podajala vsaj najvažnejše nauke iz kemije. Kmetijski pouk, in sicer usten, v časopisih in v knjigah, se je zadnji čas tako lepo razvil in je obrodil toliko sadu, da vedoželjni kmetovalci z veseljem sezajo po poučnih strokovnih spisih, če jih le morejo dobiti. Pogosto pa se čujejo tožbe, in tudi časopisi so pisali o tem, kako jako se čuti nedostajanje sicer poljudne, a vendar toliko temeljite knjige o kmetijski kemiji, da bi se kmetovalec mogel iz nje naučiti vsaj temeljnih pojmov. Kolikokrat se sliši in čita o hranilnih snoveh, o dušiku, fosforovi kislini, kaliju i. t. d., ki jih potrebujejo rastline; o dušičnatih in nedušičnatih organskih snoveh i. t. d., ki jih potrebujejo živali, a kaj so te reči, iz česa so, kako so sestavljene, kje se nahajajo, kako se presnavljajo, o vsem tem se kmetovalci ne morejo poučiti, ker ni nikake take slovenske knjige.

Zgoraj omenjena knjiga je odpomogla temu nedostatku. Knjiga sicer ni obširna, vendar obseza vse, kar je kmetovalcu treba vedeti, posebno glede rastlinske hrane. V uvodu knjiga čitatelja uvaja v pouk. Kaže mu prirodo v vsi raznovrstnosti, navaja prirodne sile ter razmotriva telesa, jih razstavlja in sestavlja, da pojasnjuje bistvo kemijskega pouka. Tako pripravljen čitatelj v naslednjem delu spoznava 14 najvažnejših prvin in nekoliko spojin, ki jih delajo te prvine ter so za kmetijstvo večjega ali manjšega pomena. Kolikor je mogoče, se ta razmotrivanja naslanjajo na znane prikazni v prirodi ter se pojasnjujejo s kemijskimi znaki. Kemijska pisava je sploh porabljena kot dobra pomočnica pri umevanju kemijskih spojin, a še bolj pri tolmačenju kemijskih presnov, ki bi jih bilo brez kemijskih črtežev le težko umeti. O presnavljanju je najprej navedenih nekaj splošnih primerov, da je mogoče razumeti presnove v zemlji, ki so koj za njimi obrazložene v knjigi. S tem je čitatelj spoznal mnogo snovi v zemlji in njihov pomen, naslednja dva dela mu pa popisujeta rudnine in hribine, ki pri tvorjenju zemlje najbolj hodijo v poštev. Pri rudninah in hribinah se v prvi vrsti ozira na njih sestavo, iz česa so, kako prhne, kako se presnavljajo, kako razpadajo in kakšno zemljo dajo, torej je povsod povedano, kar kmetovalca najbolj zanima. Zadnji del pojasnjuje organske spojine. Če se že prej knjiga vseskozi ozira na sestavo posameznih snovi, je v tem delu ustrojstvo spojin še natančneje obdelano, ker je sestava organskih spojin bolj zamotana. Od preprostejših spojin knjiga polagoma prehaja do bolj sestavljenih, jih spo-

reja po podobnih skupinah, razmotriva njih ustroj ter obenem navaja njih pomen za življenje in posebno za kmetijstvo. Da je mogoče dobiti vsaj nekoliko pregleda čez to snov ter jo spoznavati tudi v notranjosti, je bilo treba privzeti nekaj spojin, ki bi s strogo kmetijskega stališča mogle izostati, a so sicer važne za življenje.

Iz tega pregleda je razvidno, da bo knjiga koristila onim kmetovalcem, ki so spoznali, da dandanes ne zadošča, da bi bil kmetovalec samo delavec, marveč mora biti preudaren gospodar, ki se ne zadovoljuje s tem, da bi videl le posledice, ampak hoče poznati tudi vzroke; služila bo pa tudi učiteljem, ki poučujejo kmetijstvo, in učencem kmetijskih šol.

Knjiga se dobiva v »Učiteljski tiskarni« v Ljubljani, Gradišče št. 4, ter stane v tiskarni 1 K 50 h, po pošti pa 1 K 66 h.

„Poročilo o stanju ljudskošolskega šolstva v okraju goriškem za leto 1905—1906“. Tako se imenuje 65 strani broječa brošura, koju je izdal in sestavil g. Franc Finžger, c. kr. profesor in okr. šol. nadzornik za goriški okraj v Gorici. — Poročilo je založil c. kr. okrajni šolski svet in tiskala jo je »Narodna Tiskarna« v Gorici. — To poročilo je četrto, t. j. že 4 leta izdaja c. kr. okr. šol. svet ob koncu šolskega leta tiskana šolska poročila. Vsebina tega poročila je: I. Kako naj sodeluje šola v boju proti alkoholizmu. (Pri okraj. učit. konferenci v Gorici 7. oktobra 1903. predaval Fr. Bajt, nadučitelj v Ajdovščini.) II. Branje v ljudski šoli od 1. do 8. šolsk. leta. (Predaval pri uradni okraj. učit. konferenci 1. 1904 nadučitelj E. Prinčič.) III. Izvadek iz kronike ljudske šole v Kanalu. (Sestavil nadučitelj Al. Verč.) IV. Šolska oblastva. V. Osebni stalež okrajnega učiteljstva. VI. Pregled šol in učiteljstva v okraju. VII. Pregled šolske mladine. VIII. Izkaz daril.

Ad. I. V prvi točki o »alkoholizmu« poroča g. Bajt jako poljudno in primerno o škodljivosti alkohola. — Navaja razne vire, zdravnike in pisatelje, ki obsojajo uživanje alkoholičnih pijač. Prilično našteva razne knjige, ki naj bi služile učiteljstvu kot čtivo v vporabo pri šolskem pouku glede pobijanja alkoholizma. — Nadalje omenja udobnosti angleških zavarovalnih bank, ki dajejo 10—15% popusta pri zavarovanju življenja onim, ki ne pijejo alkoholičnih pijač. — To — seveda — bi bilo umestno, da bi se tudi pri nas uvaževalo ter bi naše zavarovalnice posnemale angležke. — Ob 16 strani dolgem poročilu navaja g. Bajt, kako nam učni predmeti podajajo priliko pobijati v šoli alkoholizem. Omenja berilne koščke, nahajajoče se v »Začetnici« II., III. in IV. »Berilu«, ki se dajo uporabljati glede tega v šoli! Nadalje našteva razne slovenske in nemške izreke in pregovore, koje lahko pri pouku v tem zmislu uvažujejo. Končno omenja, kako naj učiteljstvo deluje pri zlorabi opojnih pijač ter navaja več točk, katerih naj se drži učiteljstvo pobijajoč to povsod razširjeno alkoholično bolezen, ter navaja 22 tez, ki so se sprejele pri konferenci. Merodajnim faktorjem — c. kr. oblastnijam, duhovništvu, županstvom, učiteljstvu i. t. d. — je velika zadača, da vplivajo z vsemi mogočimi pomočki proti alkoholizmu, kajti le-ta bolezen se čimdaljebolj širi posebno v nižjih slojih. O tem se do dobra prepričamo ob vsakem pogledu po občinah osobito ob nedeljah in praznikih.

Staroznani kemik Liebeg je že pisal, da je alkohol ohranitvi našega telesa popolnoma odveč in da je škodljiv. Liebeg je gromel: »Pustite alkohol, strup je človeškemu telesu!« — Ad II. G. Ev. Prinčič govori o »Branju v

ljudski šoli« od I. do 8. šolskega leta. Navaja, kaj vse zahteva učni načrt glede čitanja od učitelja in od mladine. Navaja zahteve od I. do inkluz. 8. šolskega leta. Pedagoški migljaji so res temeljiti in vredni uvaževanja.

Ob koncu svojega referata navaja g. Prinčič teze gč. učiteljice Karoline Leban, katere je konferenca sprejela. Teh tez je 15 in so gotovo velevažne.

Ad III. — Gospod Al. Verč je spisal: »Izvadek iz kronike ljudske šole v Kanalu.« — Ta »kronika« je jako zanimiva. Zanimala me je tembolj, ker me je spominjala na prvo šolsko leto, ko sem pohajal v tamošnje ljudsko šolo, kjer je bil moj rajni oče Valentin Leban nadučitelj-voditelj. Moj prvi učitelj na tamošnji šoli je bil g. Komavec, jako zaslužni bivši nadučitelj v Št. Andrežu pri Gorici, kateri je pa že preminul.*

Ad IV. »Šolska oblastva«. — Tukaj so omenjeni: a) c. kr. deželni šolski svet; b) c. kr. okrajni šolski svet (ožji in pomnoženi); c) krajni šolski sveti vsega okraja po abecednem redu. Pri dež. in okrajnem šolskem svetu so imenoma navedni vsi udje. — Krajnih šolskih svetov je v vsem okraju 67. — Pri teh je 14 duhovnikov predsednikov, kar znači, da so ti gotovo šololjubi in naklonjeni šolstvu in učiteljstvu.

Ad V. »Osebni stalež okrajnega učiteljstva.« Iz tega staleža je razvidno, da je v tem okraju 23 učiteljev I. plačilnega razreda. V II. jih je 35 in v III. pa 16. — Učiteljic je 11 v I., 15 v II. in 24 v III. plačilnem razredu. Poleg tega je v okraju pet duhovnikov, ki so pomožni učitelji in 15 učiteljic ženskih ročnih del, poleg literarnih učiteljic, ki pri nas na Goriškem morajo poleg drugih predmetov poučevati tudi ženska ročna dela.

(Konec prih.)

Nekaj pripomb k odgovoru gosp. Kosija.

Prav živahni odgovor gosp. K. me sili k sledečim opazkam:

Vem, da je treba do uresničenja novih mislij večkrat dolge poti in da smatrajo poznejši rodovi to, kar se je nam še dozdevalo neizrekljivo, kot popolnoma umevno stvar. To opazujemo v razvoju vsake umetnosti, tako tudi v glasbeni. Nam odgojevateljem pa mora biti pri srcu, ne hoditi pota zmot, ampak nastopati ista, ki nas vodijo najhitreje do smotra — prave umetniške odgoje. V razvoju glasbene umetnosti ne moremo zasledovati ravne poti do današnjega viška, ampak ista je čisto zakrivljena, da, večkrat vodi celo nekaj časa v nasprotni smeri. To so takozvane zmote in ena teh je bila ista, na katero se sklicuje gosp. K. ter trdi, da bi se lahko dokazalo nasprotno, ko bi — se hotelo.¹⁾ Kako to storiti, tega ne vem in ne umem

¹⁾ G. Kosi trdi, da je istotako mogoče, kakor enemu in istemu tekstu različne melodije, tako vsled tega tudi isti melodiji večje število tekstov. To izvajanje bi bilo logično, ko bi bila oba dela istega pomena. Melodija pa je posledica učinka, kojega je napravil pesniški umotvor na skladatelja, pri raznih skladateljih je isti tudi različen — torej različne melodije. Nisem pa še slišal, da bi pesniki pesnili na različne melodije, koje bi poprej ustvarjali skladatelji (le v tem slučaju bi na naravni način postale različne pesmi z istim napevom). Besedilu kot prvotnemu delu gre torej prednost (in zamenjava je nemogoča po današnjih nazorih); vsled tega je trditev g. K. nelogična.

Da je bilo podlaganje besedil iz glasbeno-estetičnih momentov utemeljeno, in da je bilo to početje napredek v glasbi, more mi pač dokazati g. Kosi sam. (V poštev prideta Gluck in Händel; Bach tega delal ni, kakor bo vedel gospod K.) Omenjeni skladatelji so bili otroci tedanje dobe; do danes pa je že tega minulo 150 let in nakrat se čuti potreba, zagovarjati tako počenjanje.

Ako se loti g. K. tega dela, bo ovrgel stvarno mojo trditev; dokler pa tega ne stori, moram zopet zavrniti ekstremnost, katero mi pripisuje. Ovrigel bo pa gosp. K. s tem tudi misli, o katerih pravi, da ne bodo nikoli »prodrle«. Smelo pa rečem — da so že prodrle. (Pri gosp. K. je to seveda nemogoče, saj pravi, da mu lahko napišem še desetkrat toliko dokazov v to.) Tretji glasbenopedagoški kongres v Berlinu (od 9. do 11. aprila 1906) je namreč enoglasno vzprejel resolucijo, ki obsoja početje, katero zagovarja gospod K. (Glej: Vorträge u. Referate, herausgegeben vom Vorstande des musikpädagogischen Verbandes, str. 181, 182. Dotične izjave iz gotovih ozirov, — citiral ne bom. Omenim pa, da je bilo na kongresu navzočih 1300 oseb, glasbenikov, glasbenih učiteljev in ljudskošolskih učiteljev, ki se zanimajo za to stroko.) Ko bi se g. K. kot izdajatelj »Pesmaric« in »Spevoiger« vsaj deloma poučil o gibanju na glasbeno-pedagoškem polju, ter ne samo se skliceval na nekatere zbirke šol. pesmi, potem bi se ne bil lotil polemike, v kateri gotovo — podleže. Toliko v stvarnem oziru.¹⁾

A g. Kosi postaja v polemiki oseben. V tem oziru mu ne morem odgovarjati, kajti nisem prijatelj te vrste boja, ki podtika nasprotniku kar brez vsakega vzroka »nečisti« namen. Gotovo mi ne more g. K. dokazati niti enega. Da sem izrekel svojo osebno sodbo o njegovih L. č. v dostojni obliki, mislim, da ima k temu pač pravico vsakdo. Gotovo bi pa bila ta izostala, ko bi me znani slučaj ne napolnil do tega.

Ker poznam gosp. Kosija iz raznih drugih polemik, sem tudi odklonil oceno njegove »Pesmarice«, katero je želel gospod urednik »Popotnika«. Da pa razne časniške ocene (omenim izrecno: časniške ocene, ne pa pozdravljanje njegovega podjetja, ki imajo seveda docela drug namen), na katere se sklicuje gosp. K. ne morem upoštevati v tej meri, kakor morda sam želi, imam pač vzrok, ki ga pa tukaj ne morem navesti, ker bi se mi utegnilo očitati, da sem postal tudi oseben.

S tem končujem svojo prvo in zadnjo polemiko²⁾ z gospodom Kosijem!

H. Družović.

¹⁾ Tudi za nas je ta stvar s tem končana. Uredn.

²⁾ Glede opombe, da podlagam sam besedila, izjavim, da tega storil nisem, ampak vzprejel sem omenjene pesmi iz rokopisne zbirke J. Miklošičeve, katero sem imel ravno pri rokah. Ker dotične pesmi le služijo kot primer učne poti, nikakor pa v učne namene, je g. Kosija triumf pač odveč. Zaman bo iskal v meni „očeta“ pesemskih nestvorov. Vporabim torej lahko njegove lastne besede, da je z zlobno kritičnostjo iskal najmanjši pezdireček v očesu svojega rojaka, da ga potem poniža in sramoti pred svetom na ves glas. (Popotnik stran 90).

Razgled.

Listek.

„Slovenska Šolska Matica.“ Odbor „Slov. Šol. Matice“ je imel dne 24. marca 1907 ob 3. uri popoldne v konferenčni sobi c. kr. I. državne gimnazije v Ljubljani svojo sejo, ki so se je udeležili: predsednik Henrik Schreiner in odborniki: dr. Janko Bezjak, Viktor Bežek, Jakob Dimnik, Hinko Druzovič, Franc Finžgar, Franc Gabršek in Andrej Senekovič ter urednik dr. Josip Tomišek — I. Odbor se konstituira per acclamationem naslednje: podpredsednik dr. Janko Bezjak; tajnik Franc Gabršek; blagajnik Andrej Senekovič; knjižničar Jakob Dimnik. Predsedniku bo pomagal pri poslovanju v Mariboru odbornik Hinko Druzovič. — II. Tajnik Franc Gabršek prebere zapisnik zadnje odborove seje z dne 27. decembra 1906, ki se odobri. Takisto se odobri zapisnik III. občnega zbora z dne 27. decembra 1906. — III. Tajnik poroča o kurentnih rešitvah izza zadnje odborove seje, ki se vzamejo odobrilno na znanje. Takisto se vzame na znanje, da je poverjenišvo za Dunaj začasno prevzel dr. Franc Vidic, urednik državnega zakonika. Znaprej je naprositi predsedništvo „Slovenije“, da prevzame ta posel. Učiteljščnikom v Celovcu se podari po pet iztisov knjig iz l. 1906. — IV. Predsednik poroča o Jos. Brinarjevem rokopisu „Zgodovinska učna snov za učence“, ki ga je pregledal dr. Fr. Ilešič. Ilešičev referat se izroči odborniku V. Bežku, ki ima že Brinarjev rokopis v oceni. Pooblaste se predsednik, dr. Fr. Ilešič in V. Bežek, da ukrenejo glede izdaje tega rokopisa, kar je potrebno. — V. Blagajnik Andrej Senekovič poroča o denarnem stanju, kakor sledi:

Pravi dohodki za leto 1906:

1.) Pred marcem l. 1906. za l. 1906. plačano	296 K — h
2.) V VI. upravni dobi za l. 1906. plačano:	
od 1373 članov à 4 K	5492 K — h
od 93 naročnikov à 2 K	186 „ — „
3.) Za prodane knjige	451 „ 98 „
4.) Darila	110 „ — „
	<u>Skupaj</u>
	6535 K 98 h
Stroški VI. upravne dobe znašajo	<u>7350 „ 74 „</u>
	Torej se je več potrošilo
	814 K 76 h
Ta večji trošek je našel svoje pokritje v čistem prebitku V. upravne dobe, ki je znašal	1402 „ 23 „
Zato ostane še koncem VI. upravne dobe prebitek 1402 K 23 h —	
814 K 76 h =	<u>587 „ 47 „</u>

Spominski listi:

Čisti dohodek do 5. marca 1907 156 K 88 h

Navodilo k Črnivčevi „Računici“:

Primanjkljaj dne 5. marca 1907 131 „ 54 „

„Slovenska Šolska Matica“:

Prebitek iz V. upravne dobe 587 „ 47 „

Do 5. marca letos za l. 1907. vplačano 386 „ — „

Denarno stanje dne 5. marca 1907 973 K 47 h

in obresti.

Ustanovna:

Do 5. marca 1907 vplačana ustanovna 1958 K 50 h

Število članov „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“:

1.) Za leto 1906. 152

2.) Za leto 1905. 1

Denar zanje se je odposlal dne 8. februarja 1907, a knjig še nismo prejeli. Člane je opozoriti, da naj pravočasno plačujejo letnino, da društvo ne izgubi obresti. Ponatisku „Javnega telovadnega nastopa“ se določi prodajalna cena na 60 h za iztis. — VI. Vzame se na znanje, da je c. kr. naučno ministrstvo pripravljeno nakupiti 5000 iztisov slovenskega prevoda H. Trunkovega spisa „Pismo na starše“ za pavšalni znesek 100 K. Sklene se, da se natisne 10.000 ali 15.000 iztisov te brošure. — VII. Na prošnjo „Tolminskega učiteljskega društva“, da bi preskrbela Matica tudi učiteljstvu na Tolminskem nekatera predavanja, se sklone, da bosta predavala v imenu Matice gg. V. Bežek in Fr. Finžgar. Tudi gospod predsednik je pripravljen o binokostih ali velikih počitnicah predavati öndi, ako se mu zagotovi obilna udeležba. — VIII. Za l. 1907. bo izdala Matica naslednje knjige: 1.) Pedagoški Letopis, VII. zvezek, 12 do 14 tiskanih pol v 2500 iztisih; 2.) dr. J. Bežjak: Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika, 2. snopič (konec), 10 tiskanih pol, v 3000 iztisih; 3.) Nazorni nauk za 2. in 3. šolsko leto, 1. polovica, 6 do 8 tiskanih pol v 2500 iztisih; 4.) Pribil Dragotin: Roditeljski večeri, 6 tiskanih pol v 2500 iztisih. Dalje bo založila Matica letos tudi I. zvezek „Komentiranih šolskih klasikov“ (Prešernov „Krst pri Savici“). „Popularno-znanstvena knjižnica“, ki jo bo prirejalo „Društvo slovenskih profesorjev“ in izdajala „Slovenska Šolska Matica“ kot društveno knjigo, pa začne izhajati prihodnje leto. Glede tiskarne za tisk letošnjih društvenih knjig se pooblasti gospod predsednik, da o pravem času vse potrebno ukrene. — IX. O izdaji „Berila za ponavljalne šole“ se sklone, da je najprej preskrbeti podrobni učni načrt za te šole. Fr. Gabršek.

Drugi mednarodni kongres za šolsko higijeno se vrši v Londonu v dneh od 5. do 10. avgusta 1907. Kdor se hoče udeležiti shoda plača za člansko karto 1 pfund šterlingov. Damska karta stane 10 šilingov. Naslov: Sir Richard B. Martin, Bart. 68, Lombard Street, London E. C. Glede vožnje, stanovišč, hrane, aranžma za ogledovanje znamenitosti v Londonu se je obrniti na potovalne pisarne Thos. Cook & Son, Dunaj I, Stephansplatz 2, ali pa Russel & Cie., Dunaj I, Franz-Josephskai 19. S kongresom je združena velika šolsko-higijenska razstava. O tem kongresu bomo svoječasno še poročali.

Šola in jetika. Kakor piše list „Schweiz. Bl. f. Schulgesundheitspflege“ v 1. letošnji številki, je občina Langau sklenila pustiti vse otroke zdravniško preiskati, zlasti glede jetike. Preiskalo se je 1800 otrok in so od teh našli 200 jetičnih, t. j. 11%. Mnogo se jih je takoj poslalo v sanatorije za bolne na pljučih. Oni, pri katerih je jetika šele v začetku, so se pustili začasno še doma, a se bodo redno preiskavali. V proračun občine se je zato postavil: večja vsota.

Hvaležnost napram učiteljem je v vsakem narodu enaka. „Spandauer Korrespondent“ navaja nekoliko drastičnih slučajev. V neki braniborski občini je služil učitelj A. pol svojega življenja. Bil je neizmerno delaven in občina se je znatno okoristila z njegovim delom. Ko je umrl, dobila je njegova vdova bedno penzijo. Da pa pokaže občina, kako ve ceniti učiteljevo delo, sklenil je občinski svet: „V priznanje zaslug rajnega učitelja A. prepušča se brezplačno vdovi sedež v zadnjem delu cerkve in to do njene smrti.“ Pri drugi cerkvi odkazoval je učitelj brezplačno na pokopališču prostore. Ko je prosil za svoj trud majhne nagrade, sklenila je občina: „Učitelju in njegovi ženi se prepusti prostor za grob na občinskem pokopališču brezplačno“.

Nemške knjige. Iz Nemčije se izvažajo v sosedne države na leto povprečno knjig za 78.000.000 mark. Fr. Fink.

Prosveta in ljudska hrana. Kako raste s prosveto potreba boljše hrane in tudi možnost si jo priskrbeti, je razvidno iz teh števil: povprečno potrebuje človek na leto

v Galiciji	114	kg žita,	310	kg krompirja,	10	kg mesa
v Belgiji	235	„ „	310	„ „	35	„ „
na Nemškem	200	„ „	300	„ „	33	„ „
na Francoskem	284	„ „	255	„ „	34	„ „
na Angleškem	217	„ „	160	„ „	50	„ „

Galicija se nahaja v finančni agoniji — to je dosegla žlahta, prvi sinovi naroda, ki skrbijo samo zase, a za prosveto naroda ne store ničesar. *D. P.*

Potrebno negovanja zob se vedno bolj uvažuje. Na Hessenskem je vlada pred kratkim ukazala, preiskati zobovje vseh otrok ene šole. Preiskalo se je 1020 otrok; med njimi je bilo 482 fantov in 538 deklic. Samo 19 fantov je imelo popolnoma zdravo zobovje. Deklic s popolnoma zdravim zobovjem pa je zdravnik naštel le 16. Pregledali so ta dan 31.620 zob. Od teh je bilo 28.573 (90%) pokvarjenih in le 3047 zdravih. *Fr. Fink.*

Delo otrok. Malokje na svetu silijo mladino v toliki meri k delu kakor v Združenih državah severnoameriških. V Uniji izkoriščajo 1,700.000 otrok na poljih, v tovarnah in v rudnikih. To število se nanaša le na otroke, kateri še niso 15 let stari. 80.000 teh mladih delavcev mora dan za dnevom prebivati v nezdravem, prahu polnem zraku predilnic in tkalnic. V Južni Ameriki dela dandanes šestkrat več otrok nego pred 20 leti. Slabotna deca (pet- do šestletna) si že mora iskati zaslužek po tovarnah. Mladina dela do 12 ur na dan; dosti otrok ima tudi ponoči delo. *Fr. Fink.*

Lep dar. Gospa Karola Szentkierowa je darovala za spomin svojemu umrlemu možu „Poljski Šolski matici“ 100.000 rubljev. *D. P.*

Nekoliko števil. Učenci so dognali, da je na svetu 3.604 jezikov. Verstej je čez 1000. Vsako leto umre do 35,214.000 oseb, t. j. dnevno 96.408, v uri 4020, v minuti 67, v sekundi 1. Vsako leto se narodi 36,792.000 oseb, t. j. dnevno 10.800, v uri 4200 v minuti, 67. Oženjeni ljudje živijo dlje od neoženjenih. Ljudje visoke rasti živijo dlje nego ljudje nizke postave. Povprečna dolžost življenja znaša 33 let. Ena četrtna ljudi umre pred 16. letom. *D. P.*

Slika Komenskega. Mestni šolski svet v Pardubicah je sklenil nabaviti za vse razrede ljudskih in meščanskih šol sliko Komenskega. *D. P.*

Stoletje otrok naj bi se imenovalo dvajseto stoletje. Kako žalostno preteka njega prvo desetletje! Narodni šovinizem si je izbral žrto, po vsi pravici pomilovanja vredno. Radi narodnosti mučijo prvaki pedagogike (na papirju), Nemci, poljsko deco, da vpije narod po maščevanju! Radi narodnosti mučijo Madžari slovaško deco, Poljaki v Galiciji Rusine — in to imenujejo stoletje otrok. *D. P.*

Kronika.

Šolski zdravniki. Mestni zastop v Lincu je soglasno sprejel predlog, da se nastavijo za mestne ljudske in meščanske šole šolski zdravniki. Ta posel prevzamejo občinski zdravniki. V ta namen se je stavila v proračun svota 4000 K. Tudi Brno ima oficijelne šolske zdravnike, pravtako enega Korneuburg. Na Dunaju so javne ljudske šole brez šolskega zdravnika — mesto nima za to denarja — pač pa so na privatnih. Mestni zastop v Inomestu je nastavljal s 1. prosincem 1907 šolskega zdravnika, ki ima dvakrat na leto vse otroke temeljito preiskati. Za vsakega otroka imajo zdravstveni list, v katerega se vpisujejo podatki zdravniških preiskovanj. Vsak mesec enkrat ima zdravnik na vsaki šoli ordinacijsko uro in se udeležuje posvetovanj učiteljstva. On ima tudi pregledati načrte novih stavb in staviti primerne predloge.

Umetnost v življenju otrok. Ogrsko pedopsihološko društvo hoče uprizoriti l. 1907. razstavo otroške umetnosti, da vzbudi v občinstvu zajem za proučevanje otroškega življenja

in pripravi pot estetiški vzgoji. Ministrstvo je darovalo za pripravno delo subvencijo 10.000 K in tudi glavno mesto je obljubilo znaten prispevek.

Poljedelski muzej se ustanovi pri češkoslovenskem narodopisnem muzeju v Pragi. Ta oddelek bo skušal najati sliko dela in življenja čeških kmetov v raznih dobah.

Analfabeti v Avstriji. Po ljudskem štetju 1. 1900 je sestavil minister Prade naslednjo tabelo: Izmed 24 letnih državljanov je 2.413.906 Nemcev, 1.388.576 Čehov, 912.118 Poljakov, 766.008 Rusinov, 283.584 Slovencev, 192.822 Srbov in Hrvatov, 172.559 Italijanov, 44.076 Rumunov in 2035 Madjarov. Od teh ume pisati in čitati 2.255.024 Nemcev, 1.325.000 Čehov, 483.224 Poljakov, 177.334 Rusinov, 190.528 Slovencev, 46.127 Srbov in Hrvatov, 143.794 Italijanov, 7434 Rumunov in 814 Madjarov. Med dospelimi je torej v Avstriji analfabetov med Čehi samo 3 $\frac{1}{10}$ %, med Nemci 6 $\frac{1}{10}$ %, Poljaki 47 $\frac{1}{10}$ %, Rusini 76 $\frac{1}{10}$ %, Sr bi in Hrvati 73 $\frac{1}{10}$ %, Italijani 16 $\frac{1}{10}$ %, Rumuni 85 $\frac{1}{10}$ %, Madjari 60 $\frac{1}{10}$ %. Med Slovenci 32 $\frac{1}{10}$ %.

Analfabetstvo in verstvo v Rusiji. Izmed pripadnikov različnih ver v Rusiji zna pisati in čitati: Protestantov 70·4 $\frac{1}{10}$ %, židov 39·0 $\frac{1}{10}$ %, katolikov 32·1 $\frac{1}{10}$ %, staroobrednikov 20·1 $\frac{1}{10}$ %, pravoslavnihi 19·0 $\frac{1}{10}$ %, armeno-gregorianov 13·3 $\frac{1}{10}$ %, budhistov in lamaitov 8·2 $\frac{1}{10}$ %, mohamedanov 7·2 $\frac{1}{10}$ %, drugih verstev 2·8 $\frac{1}{10}$ %. Prav zanimive in poučne številke.

Dunajski pedagogij. Ministrstvo za nauk je izdalo naredbo, vsled katere so oni kandidatje, ki so položili izpit na dunajskem pedagogiju oproščeni izpita za meščanske šole.

D. P.

Semestralna izpričevala misli odpraviti ministrstvo za nauk in jih nadomestiti z večjim številom cezurnih listkov.

D. P.

Nov zakon. Danska je sprejela zakon, po katerem smejo občine prepovedati tobakarnam prodajati tobak mladini pod 16. letom. Če se zasači na ulici učenca, ki kadi, mora posredovati policija. Kdor ravna proti zakonu, se more kazniti z 200 K.

D. P.

Požar v šoli. V soboto pred Božičem 1. 1. je zgorela v Chicagu največja ljudska šola. Ogenj se je zanetil v pevski dvorani in se je tako hitro razširil po velikanskem poslopju, da so Nazaretanke, ki so prebivale v gornjih nadstropjih, rešili po lestvicah z velikim trudom. Škode je 200.000 dolarjev.

D. P.

Šolstvo po narodnosti na Ogrskem. Leta 1904. je bilo na Ogrskem čez tri milijone za šolo godnih otrok. Izmed nemških otrok je obiskovalo šolo 89 $\frac{1}{10}$ %, slovaških otrok 84 $\frac{1}{10}$ %, madžarskih 80 $\frac{1}{10}$ %, srbskih 76 $\frac{1}{10}$ %, rumunskih 66 $\frac{1}{10}$ % in maloruskih samo 60 $\frac{1}{10}$ %.

D. P.

Učitelji poslanci. V Črni gori so se vršile volitve v deželni zbor. Med izvoljenci so štirje učitelji, ki bodo gotovo delovali na to, da se povzdigne doslej zanemarjeno šolstvo.

D. P.

Učiteljstvo in delavstvo. Vlada na Francoskem je prepovedala učiteljem stopiti v delavska društva. Učitelji in delavci so vsled te naredbe zelo razburjeni.

„**Deutscher Verein für Schulgesundheitspflege**“ ima svojo osmo letno skupščino v dneh 21. do 23. maja 1907. v mestu Karlsruhe. Razpravljale se bodo točke: 1. V koliko je enotnost višjega šolstva možna glede na pedagoško, kulturno, higijensko in socialno stališče? Določeni so trije referenti eden medicinski in dva pedagoška. — 2. Abiturientska skušnja v šolskohigijenski in pedagoški luči. Eden referent medicinski, eden pedagoški. — 3. Pravice in dolžnosti mestnih šolskih oblastnij glede na vse šolstvo z ozirom na šolskohigijenska vprašanja, posebno na higijeno pri poučevanju. Dva referenta.

Zavod za slepe gluhotce. Deželni statistični urad je našel na Pruskem 215 slepih gluhonemih ljudi. Ker je med njimi tudi več otrok, so ustanovili blizu Potsdama zavod za te ubožce. Zaradi malega prostora se sprejme le 15 do 20 gojencev. Je že pouk v gluhonemnicah silno težaven, koliko več truda in vztrajnosti je treba pri teh sirotah. Učitelju gluhonemnice g. Riemannu se je posrečilo, doseči po dolgem trudu tudi pri teh otrocih dokaj lepe uspehe. V zavod sprejemajo le zelo mlade otroke (3 do 4letne). Starejši navadno doma popolnoma podivjajo in potem je zaman ves trud.

Fr. Fink.

Društvo abstinentnih učiteljev v Hamburgu šteje 32 učiteljev in 7 učiteljic.

Šolsko nadzorstvo v Nemčiji. Kakor poroča „Pädagogisches Jahrbuch“^{*)}, so krajni šolski nadzorniki v Nemčiji večinoma duhovniki, katoliški in protestantski. Kako nekateri „nadzorniki“ izvajajo svoje nadzorstvo, za to prinaša „P. J.“ več primerov. V nekem kraju okraja Danzig je dobila večina učiteljev od krajnega nadzornika, tamošnjega župnika, naslednji dopis: „Gospodu učitelju N. N. v N. Vi ste v času od 1. oktobra p. l. do 1. aprila t. l. bil le tolikokrat (število) v tukajšnji cerkvi. Izjavite se uradno (!), kako hočete ta cerkveni obisk spraviti v soglasje z Vašimi dolžnostmi kot krščanski učitelj. M., krajni šolski nadzornik.“ — Drugi krajni šolski nadzornik se je pri konferenci izrazil, da mu ne ugaja oblika učiteljskih referatov. Narekoval jim je za vzor dispozicijo, po kateri naj vobče sestavljajo svoje pismene izdelke. „Razen tega boste“ — je končal — „še danes po konferenci pod mojim nadzorstvom razpravljali pregovor o tej dispoziciji!“ Vsi so bili ogorčeni, a vsi so molčali. Konferenca je bila predolga in ni več ostalo časa za nalogo. Naložil jim jo je za prihodnjo konferenco. Razen enega učitelja, ki je bil še pred drugim izpitom (kakor pri nas usposobljenostni izpit), ni nobeden prinesel naloge. Ko pa je nadzornik od posameznih zahteval, da berejo svojo nalogo, so se po vrsti opravičevali. Končno pride vrsta na starega gospoda, ki je bil kratko nastavljen; ta edini je imel korajžo odgovoriti: „Gospod pastor! Povem Vam odkrito: Nobeden nas ni napravil naloge, ker vendar nismo šolarčki, ki na povelje spišejo nalogo!“ — To kaže, da tudi v blaženi Nemčiji ni vse blaženo, še slabše je nego pri nas! (Pravkar je v mesecu marcu t. l. propadel v pruskem deželnem zboru predlog, ki zahteva strokovnjake nadzornike za ljudsko šolo!)

Pedagoški paberki.

Društvo za gojenje iger za mladino se snuje v Sarajevu. Ravnatelj realke gospod L. Karaman je priredil vse, da se to društvo oživi. Iz pravil povzemamo: § 2. Smoter društva je gojenje mladinskih iger. Društvo je mednarodno. Politika izključena. § 3. Smoter društva se doseže: a) pridobitev in ureditev, oziroma vzdrževanje prostorov za igranje; b) pravilno in redno prirejanje mladinskih iger pod strokovnim vodstvom (telovadni učitelji in izvežbani predtelovadci) za učenke in učenke vseh ljudskih in privatnih vzgojnih in učnih zavodov, kakor tudi za otroke v šolski dobi, ki se privatno poučujejo, ter druge mladoletne osebe, katerim društveni odbor dovoli prisostvovanje; c) prirejanje učnih kurzov za učitelje in učiteljice z ozirom na mladinske igre; d) javni govori in javna predavanja o gimnastiki, o igrah itd.; e) izdajanje tiskovin o telesnih vajah, mladinskih igrah in o tozadevnih točkah higijene; f) strokovna knjižnica.

Higijensko pedagogiko (šolsko higijeno) predava na dunajskem vseučilišču dr. Leon Burgerstein v letnem semestru 1907 po sobotah popoldne od 4.—6. ure. Večkrat se napravi poseti raznih šolskih poslopij itd.

Dnevnik in vzgoja. Pri obiteljskem večeru druge meščanske šole v Šmihovu je 200 udeležencev sprejelo naslednjo resolucijo: „Prepričani, da je vzgoja potomstva najvažnejša naloga vsakega naroda, izrazujemo željo, naj bi naši dnevnikarji posvečevali temu vprašanju več pozornost kakor doslej in poučevali makar samo ob nedeljah starše, kako imajo vzgojevati svoje otroke.“

D. P.

Šolstvo in kaznilnice v Avstriji. Avstrija plača za svoje kaznilnice 353.775 K več nego za svoje šolstvo. Naj se ta številka ne pozabi pri sestavljanju kulturne zgodovine naše države.

D. P.

Pogojna kazen. Prof. Müller je uvedel v gimnaziji v Mladi Boleslavi pogojno kazen. Pri prvem slučaju prestopka se ne kaznuje. Če se pa prestopke ponovi v teku 4 tednov,

^{*)} Schmidt-Rosin, „Pädagogisches Jahrbuch 1905“, Gerdes u. Hödel, Pädag. Verlagsbuchhandlung, Berlin, cena mark 5/20, prinaša vsako leto pregledno poročilo o ljudskem šolstvu cele Nemčije.

potem se dijake kaznuje za oba prestopka hkratu. Rezultat je bil nepričakovano lep. V 12 slučajih se je pojavil samo 1 ponovni prestopok.

D. P.

Pravo levice. V Kraljevcu so začeli na dveh meščanskih šolah s poskusi pisati in risati z levico. Stvar ni nova. Amerikanci so nam tudi v tem oziru naprej. Nemški pisatelj Peter Sturz (1779) je objavil spis „Prošnja levice do bodočih vzgojevalcev“.

D. P.

Berlinska mladina in hudodelstvo. Leta 1898. je bilo v Berlinu sodno kaznovanih izmed 201.975 učencev ljudskih šol 359 otrok (0.18%), l. 1899. izmed 206.419 uč. 335 otrok (0.16%), l. 1900. izmed 210.098 otrok 288 (0.14%), l. 1901. izmed 211.347 otrok 299 (0.14%), l. 1902. izmed 213.699 otrok 322 (0.15%), l. 1903. izmed 217.959 otrok 209 (0.09%), l. 1904. izmed 221.947 otrok 287 (0.13%), l. 1905. izmed 225.237 otrok 276 (0.12%). Med poslednjimi je bilo 261 dečkov in 15 deklic, torej je bil sodno kaznovan vsak 109. deček in vsaka 2018. deklica. Na prvem mestu stoji tatvina (100 dečkov in 11 deklic), težka ali ponovna tatvina (32 dečkov). Kaznovalo se je v 201 slučaju z ukorom, v 3 slučajih z globo, v 72 slučajih z zaporom, in sicer 1—10 dni v 24 slučajih, 2—4 tedne v 21 slučajih, 1—2 meseca v 5 slučajih, 2—4 mesece v 3 in 6 mesecev v 1 slučaju.

D. P.

§ 72 def. šol. reda in sedanja šola. Kakor znano, nalaga § 72 šoli dolžnost, razvijati v učencih smisel za istino, dobro in lepo. „Posel z Budče“ dokazuje v 17. št. v uvodnem članku, da sedanja šola ne more izpolnjevati te naloge, ker ni svobodna. „Istina, odkritosrčnost, čast in zaupanje... to so ideali svobodne ali vsaj svobodnejše šole. Samo pod tem solncem in v tej toplini bodo prospevali.“

Najboljši in najslabši razred. V „Poslu z Budče“ čitamo tole dogodnico: Nadzornik je prišel v nemško mesto in prosil ravnatelja večrazredne ljudske šole, naj mu pokaže najboljši in najslabši razred. V najboljšem je bil nadzornik prav zadovoljen. Ko je želel videti najslabši razred, mu je dejal ravnatelj, da nima ravno tako slabih razredov. „Pokažite mi torej manj dober razred.“ — Ko prideta v razred ni učitelja v njem. „Kdo uči tukaj“, je vprašal nadzornik. „Tukaj poučujem jaz“, mu je odgovoril poštenjak. Priporočamo nadsučiteljem v posnemanje!

Šole za starše hoče uvesti šolski svet v Clevelandu v Ameriki. V oddelkih za očete se bo poučevalo, kako morajo ravnati, da bode eksistenca njih obitelji sigurna in srečna. V oddelku za matere se bo poučevalo gospodinjstvo. V skupnih tečajih pa se bo obravnavala vzgoja otrok.

D. P.

Mokra obutej je zelo nevarna za zdravje. „Komenský zaradi tega priporoča, naj učenci prinašajo v šolo papuče. Če ne drugače, je bolje, da so v šoli tudi pozimi bosí, nego da jim jemlje mokro usnje toploto.

Nova uravnava gimnazij na Saškem. Saški minister je izdal naredbo, v zmislu katere se razdelita 8. in 9. razred nekaterih gimnazij v dve skupini: filološko-historiško, in v matematiško-prirodnoznanstveno skupino. Dijaki so se sami odločili za skupini, in sicer skoro v enakem številu. Sedaj ima ena skupina 15 ur latinščine, druga 10, matematike in prirodnih ved ima prva 4, druga 9 ur na teden. Šola sama odloči, ali se ima bolj upoštevati biologija ali pa kemija.

Nove pisanke.

Ker se moji šolski zvezki v enotnem kvartformatu na visoko z 12 listi (brez ovitka), izvrstnega, močnega in lepo rastriranega papirja, z močnim modrim ovitkom in dobrim pivnikom, ki se rabijo v vseh mariborskih ljudskih in meščanskih ter v posameznih šolah na deželi, kaj dobro obnesejo, priredil sem, da ustrezem večstranskim vprašanjem **po res dobrih šolskih zvezkih** poleg 16 vrst zvezkov z nemškimi napisi še **osem** različnih pisnih zvezkov v enaki kakovosti in opravi s **slovenskimi napisi**, in sicer:

Pisanka št. 5 : 4-črtna

Pisanka št. 9 : 1-črtna

Pisanka št. 12 : (za slov. pisanje)

Spisovnica št. 12

Spisovnica št. 20 : 1-črtna

Spisovnica št. 21 : 4-črtna

Številnica št. 25 : s črtami

Številnica št. 50 : brez črt.

Cena 6 vin. komad, za uboge učence 5 vin. — Risanke brez pik iz najboljšega, čisto belega papirja, obsegajoč 8 listov z močnim modrim ovitkom, **cena 8 vin.** — Vzorci na zahtevanje brezplačno. — Prodajalcem primeren rabat.

Tudi priporočam svojo veliko zalogo različnih šolskih zvezkov, papirja, kancljskih, pisalnih in šolskih potrebščin ter molitvenikov, kuvertov (tudi z natisnjeno firmo), peres, peresnikov, svinčnikov, radirgumijev, izvrstnega šolskega črnila, črnilnega ekstrakta, vseh potrebnih **dvojezičnih šolskih tiskovin**, zemljevidov, vpisalnih knjig itd. itd. po priznanih nizkih cenah.

Andrej Platzer, Maribor, Gospodske ulice št. 3.

Knjigovezna dela točno in poceni. — Tudi se pri meni lahko naroča na vse tu- in inozemske modne žurnale, ilustrovane časnike in sploh periodično izhajajoča literarna dela.

RAZPIS NATEČAJA.

Št. 786/P.

Učiteljske službe.

Za okraje **Ptuj**, **Ormož** in **Rogatec** se ima služba stalnega okrajnega učitelja z dohodki po II. krajnem razredu in z uradnim sedežem v Ptujtu stalno ali začasno namestiti. Prosilci naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom pri okrajnem šolskem svetu v Ptujtu do 15. maja 1907.

Okrajni šolski svet v Ptujtu, dne 28. marca 1907.

Predsednik: **Dreflak**.

Št. 270/II.

Na petrazredni ljudski šoli v **Poljčanah** se bode do 1. dne septembra 1907 namestila učiteljska služba z dohodki po tretjem krajnem razredu in s prostim stanovanjem, in sicer stalno.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje prošnje z izpričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim, potom pri krajnem šolskem svetu v Poljčanah do 30. dne aprila 1907.

To mesto se ima vsled odloka c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 16. t. m. štev. 3/2152/1/1907, namestiti z moško učiteljsko osebo.

Okrajni šolski svet Slov. Bistrica, dne 22. marca 1907.

Predsednik: **Attems**.

St. 446/I.

Na petrazredni ljudski šoli pri **Sv. Jakobu** v **Slov. gor.** se bode do 1. dne septembra 1907 namestila služba učiteljice z dohodki po tretjem krajnem razredu in s prostim stanovanjem ter prosto kurjavo, in sicer stalno.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje prošnje z izpričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Jakobu v Slov. gor. do 30. dne aprila 1907. Prosto stanovanje obstoji iz sobe s pohištvo.

Okrajni šolski svet Maribor, dne 22. marca 1907.

Predsednik: **Attems**.

Št. 841/P.

Na petrazredni ljudski šoli v **Hajdini pri Ptujtu** se bode stalno namestila nadučiteljska služba z dohodki pri III. krajnem razredu.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v Hajdini, pošta Ptuj, do zadnjega maja 1907.

Okrajni šolski svet v Ptujtu, dne 6. aprila 1907.

Predsednik: **Dreflak**.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.